

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@wur.nl>
Sent: Fri, 30 5.1.2.e 2023 18:27:05 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; "5.1.2.e"
<5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; "5.1.2.e"
"5.1.2.e" <5.1.2.e@wur.nl>
Subject: RE: wolven tijdens mijn vakantie

Dag Allen, vanuit Cz/vakantie:

Ik begrijp dat er een wens is qua zenderen wolf.

Zodra collega 5.1.2.e cc of ik retour zijn, dan kan conform raamcontract bij 12-wenr traject opgestart worden. 1: nut/noodzaak zenderen. 2: vangmethode. 3: verdoving/omleggen halsband,biometrie en monsters. 4: aanvraag wod.

Na gunning wod: actie. Helaas is dat nog niet opgepakt door de overheden, net als opvang gewonde wolf.

Ik ben de 15juli weer retour.

Grt 5.1.2.e

Verzonden vanaf mijn Galaxy

----- Oorspronkelijk bericht -----

Van: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>

Datum: 23-06-2023 17:27 (GMT+01:00)

Aan: 5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl, 5.1.2.e - Zoogdiervereniging

<5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e@bij12.nl>, 5.1.2.e

<5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>, "5.1.2.e" <5.1.2.e@wur.nl>

Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>, "5.1.2.e"

<5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>, "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>

Onderwerp: wolven tijdens mijn vakantie

Hoi 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e

Ik ga er zo 4 weken tussenuit. Mochten er echt prangende zaken zijn rondom wolven in de komende weken:

Tot 7 juli kunnen jullie contact opnemen met 5.1.2.e (zie cc., telefoonnummer 5.1.2.e)

Daarna 5.1.2.e (zie cc., telefoonnr 5.1.2.e)

Mocht dit allemaal niets opleveren, kunnen jullie misschien nog proberen vergunningverlener om hulp te vragen: 5.1.2.e (zie cc en telefoonnr 5.1.2.e).

Weet dat we in elk geval met noodrasters in de weer zijn (5.1.2.e weet daar alles van).

En aangereden wolf/goudjakhals (5.1.2.e / 5.1.2.e weten daar alles van).

Mbt communicatievraagstuk: daar zijn wij niet uitgekomen voor mijn vakantie.

Groetjes

5.1.2.e

De informatie in dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerde. Is dit bericht niet voor u bedoeld? Dan vragen wij u om de inhoud niet te gebruiken, maar ons te informeren door het bericht te beantwoorden en daarna te verwijderen. Alvast hartelijk bedankt voor uw hulp.

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>
Sent: Thu, 13 Jul 2023 12:26:57 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Subject: Concept plan van aanpak in pdf en word zenderen wolf Utrechtse Heuvelrug
Attachments: Plan van aanpak wolf Utrechtse Heuvelrug concept.docx, Plan van aanpak wolf Utrechtse Heuvelrug concept.pdf

Beste 5.1.2.e en 5.1.2.e

Hierbij ontvangen jullie ons concept plan van aanpak. Graag ontvang ik jullie commentaar. Ik ben vanmiddag van 14.30 tot 17.00 uur in overleg. Verder vandaag en morgen bereikbaar.

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Zoogdiervereniging/Dutch Mammal Society

5.1.2.e

5.1.2.e

Mobiel: 5.1.2.e | Secretariaat: +31 247 410 500
Website: www.zoogdiervereniging.nl | Twitter: @zoogdierverenig

5.1.2.e

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd op: <https://www.zoogdiervereniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>
en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierverenig/status/1608800391063572491>

Plan van aanpak

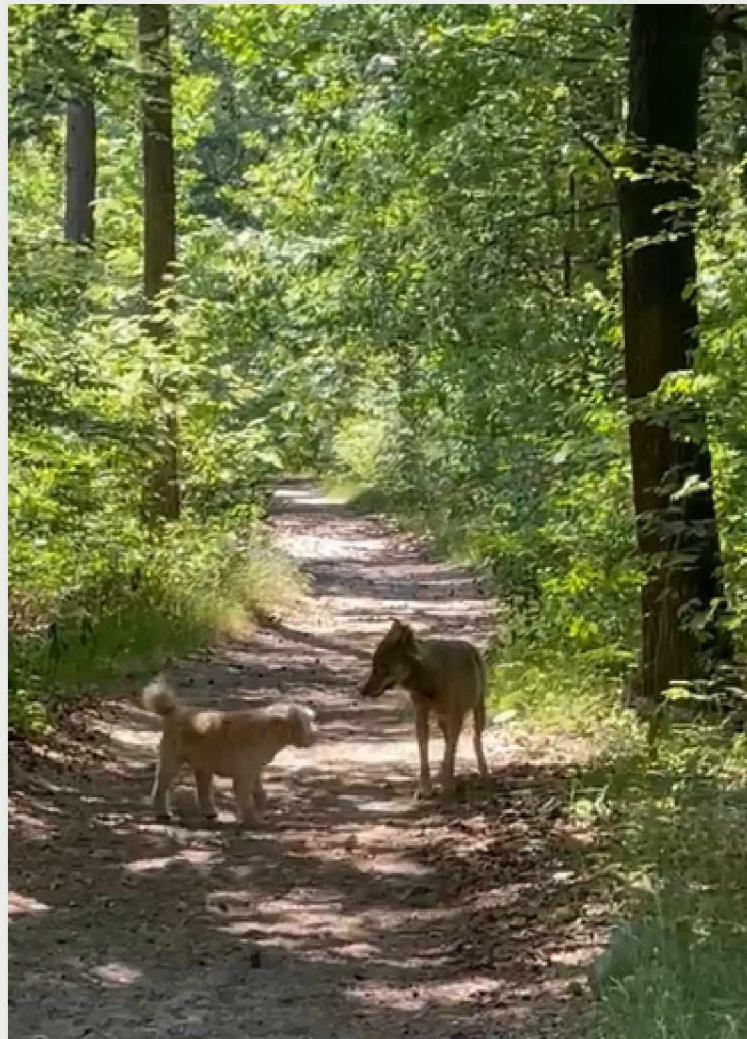
Verdoven en zenderen

wolf Utrechtse Heuvelrug

5.1.2.e

&

5.1.2.e

2023.005

Rapport van de Zoogdierverseniging
In opdracht van Provincie Utrecht

Plan van aanpak verdoven en zenderen wolf Utrechtse Heuvelrug

Auteur(s):	5.1.2.e
Kwaliteitscontrole:	5.1.2.e
Omslagfoto:	Wolvenmeldpunt
Datum:	12 juli 2023
Projectnummer:	2023.005
Productie:	Zoogdierstichting , onderdeel van de Zoogdiervereniging. Toernooiveld 1 6525 ED Nijmegen Postbus 6531 6503 GA Nijmegen 024 7410500 secretariaat@zoogdiervereniging.nl www.zoogdiervereniging.nl
Opdrachtgever:	Provincie Utrecht

Dit rapport kan geciteerd worden als:

5.1.2.e, 2023. Plan van aanpak verdoven en zenderen wolf Utrechtse Heuvelrug. Rapport 2023.005. Zoogdiervereniging, Nijmegen.

De Zoogdiervereniging is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van de Zoogdiervereniging; opdrachtgever vrijwaart de Zoogdiervereniging voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Niets uit dit rapport mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en de Zoogdiervereniging, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Uw vraag	5
1.2	De aanleiding van de situatie	5
1.3	Duiding van de ernst	5
1.4	Interpretatie van de interventierichtlijnen	6
2	Advies tot vervolgstappen	9
2.1	Verminderen aanlokkende werking van loslopende honden	9
2.2	Documenteren van de probleemsituatie	9
2.3	Negatieve conditionering	9
2.3.1	Het verdoven en zenderen van de wolf	10
2.3.2	Het schieten met een niet-lethaal projectiel	10
2.4	Afschieten van de wolf	11
2.5	Samenvatting van het advies	11
2.6	Besluit gedeputeerde op advies	11
3	Werkwijze verdoven en zenderen	13
3.1	Verdoven en zenderen	13
3.1.1	Projectteam samenstellen	13
3.1.2	Organisatie van de uitvoering	13
3.1.3	Praktische uitvoering	15
3.1.4	Monitoring gedrag	15
3.2	Intensief volgen en documenteren van de probleemsituatie	16
4	Literatuurlijst	19
5	Bijlagen	20
1)	Bijlage 1	3
2)	Bijlage 2	4

1 Inleiding

1.1 Uw vraag

Op 29 juni j.l. ontving het Wolvenmeldpunt, gecoördineerd door de Zoogdiervereniging, een melding van een wolf en hond die *'naar elkaar uithalen'*. De provincie Utrecht heeft aan de Zoogdiervereniging advies gevraagd over het voorval. Gevraagd is om het incident te beschrijven met een duiding van de ernst, een advies voor vervolgstappen en een plan van aanpak voor mogelijk vervolgstappen. Het advies ^{5.1.2.e} (2023) is aan de provincie Utrecht verstuurd op 30 juni 2023. Het advies is overgenomen door Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht. Op 3 juli 2023 heeft de provincie aan de Zoogdiervereniging gevraagd om een plan van aanpak te maken om deze specifieke wolf van een zender te voorzien, zodat het gedrag van deze wolf veel directer gemonitord kan worden.

In voorliggend plan van aanpak worden de nadere stappen uiteengezet om te komen tot het zenderen van de wolf op de Utrechtse Heuvelrug die betrokken was bij het 'wolf-hond' incident. Dit plan van aanpak is gebaseerd op de ervaringen van wolvenonderzoekers in binnen- en buitenland en getoetst in het (internationale) netwerk van wolvenexperts waar de Zoogdiervereniging deel van uitmaakt.

1.2 De aanleiding van de situatie

Het Wolvenmeldpunt ontvangt vanaf 25 maart 2023 meldingen van een (solitaire) wolf op de Utrechtse Heuvelrug, en vanaf 10 mei bijna dagelijks. Daar zijn veel filmpjes bij van een wolf die op minder dan 30 meter van mensen met een hond komt, en van een hond en een wolf die aan elkaar snuffelen. De wolf lijkt qua uiterlijk een jonge mannelijke wolf van één jaar oud.

Op 29 juni ontving het meldpunt een filmpje (te zien via <https://youtu.be/EOt5gcg2nlo>) waarin een loslopende hond en een wolf naast elkaar staan, aan elkaar snuffelen, waarna de hond even uithaalt naar de wolf, en de wolf terug uithaalt naar de hond. Hierbij is geen sprake van bijten, maar van onderling corrigeren zonder elkaar te verwonden. De eigenaar van de hond neemt ondertussen afstand en roept de hond bij zich. Op het filmpje is niet te zien hoe de situatie afloopt, maar uit een gesprek met de eigenaar door de lokale territoriumcoördinator van het Wolvenmeldpunt blijkt dat de wolf na deze interactie rustig is weggelopen. De hond was een loslopende, niet-gecastreerde reu.

1.3 Duiding van de ernst

De wolf reageerde niet op het roepen door de eigenaar van de hond, hij reageert enkel op de loslopende hond. Dit is *natuurlijk gedrag* van wolven en toont nieuwsgierigheid; elkaar leren kennen, en geen agressief gedrag gericht op het beschermen van het eigen territorium en het gedrag was ook duidelijk niet bedoeld om de 'ander' te verwonden. Uit de lichaamshouding van de wolf spreekt geen agressiviteit richting de hond (en ook niet vice versa). Daarmee was er geen acuut risico of gevaar, maar de situatie had uit de hand kunnen lopen door onverwachtse reactie van mens en/of hond.

Onvoorspelbare acties vanuit mens of hond kan een wolf doen schrikken en onbedoeld de situatie laten escaleren. Bijvoorbeeld, als de eigenaar een steen gooit naar de wolf (wat in principe een goede reactie zou zijn) en daarbij per ongeluk de hond raakt. De hond kan dan denken dat de pijn werd veroorzaakt door de wolf, en de wolf aanvallen, waarna de wolf kan uitvallen of terugbijten. Ook kan een eigenaar van de hond op de wolf afrennen en een defensieve reactie veroorzaken vanuit de wolf. Verder kan een eigenaar struikelen en het verticale voordeel van mens ten opzichte van de wolf verliezen of kan een eigenaar van de hond gaan gillen waardoor de hond bang wordt ofwel het gevoel krijgt de eigenaar te moeten verdedigen, en verkeerd gaat reageren.

Deze voorbeelden illustreren begrijpelijke reacties vanuit mens en hond, waardoor de wolf kan schrikken of zich in het nauw gedreven kan voelen, waardoor de situatie escaleert. Het bijten van de hond is dan het meest waarschijnlijke gevolg, agressief gedrag naar mensen is onwaarschijnlijk. Het bijten van een hond door een wolf kan leiden tot het overlijden van de hond, aangezien de bijtkracht van een wolf zo'n tien keer sterker is dan de bijtkracht van een hond.

Uit de tot op heden geregistreerde meldingen blijkt dat de risico's met de aanwezige wolf in deze casus vooral ligt bij loslopende honden. Een *aangelijnde* hond is tot nu toe niet benaderd, en de ervaring uit het buitenland is ook dat honden aan de lijn niet worden benaderd door wolven. De ervaring in het buitenland is verder dat wolven vrijwel alleen een hond doden, als een ontmoeting als een hond bij een wolvenprooi aanwezig is of in de directe nabijheid van de welpen komt.

Een wolf is een sociaal dier, gegeven het feit dat een wolf in roedelverband (familieverband) circa één derde van zijn dag besteed aan sociaal gedrag. Wolven leven in voortdurende interactie met roedelgenoten en bouwen daar een hechte band mee op. De interesse van de wolf op de Utrechtse Heuvelrug voor honden wijkt af van wat de meeste wolven (in Nederland) qua natuurlijk gedrag laten zien, maar past wel bij het 'sociale gedrag' van een wolf.

Jonge wolven verlaten tussen het tweede en vierde levensjaar het ouderlijk roedel om een eigen territorium te zoeken. Zo'n zwervende jonge wolf kan ergens een nieuw territorium claimen, waar de wolf in eerste instantie solitair leeft, of de wolf sluit zich aan bij een solitaire wolf die al een territorium heeft bezet. Tussen beide geslachten bestaan geen grote verschillen in het proces van vestiging, beiden kunnen zich als eerste ergens in een gebied vestigen.

De het gedrag van de wolf in deze casus lijkt op een situatie waar jonge wolven door een calamiteit (het wegvallen van één wolf uit het ouderpaar en daarmee het uiteenvallen van de roedel) te vroeg op eigen benen zijn komen te staan. Dit zou een verklaring kunnen vormen voor de gesignaleerde behoefte aan contact met 'soortgenoten'. In dit geval met een 'gedomesticeerde wolf', een hond.

1.4 Interpretatie van de interventierichtlijnen

Het IPO heeft in het Wolvenplan (IPO, 2019) en in het addendum bij het Wolvenplan (IPO, 2023) interventierichtlijnen opgesteld (zie Figuur 1). Het addendum bespreekt casussen met aangelijnde honden (in de categorie 'wolf - hond' interacties), maar in dit geval gaat het om loslopende honden die onder appèl staan en in de directe nabijheid van de eigenaar zijn. Dit kan opgevat worden als

vergelijkbaar met een aangelijnde honden. Dit in tegenstelling tot een hond die meer dan 30 meter van de eigenaar door een bosvak struint. De situatie wordt daarom ingeschat als de 1e trede van de escalatieladder: een probleemsituatie met een wolf, maar geen probleemwolf.

Situatie wolf – hond

	Gedrag wolf	Oorzaak	Inschatting	Maatregel en doel	Situatie
a	Wolf benadert meermaals mensen met aangeliijnde honden (verschillende mensen en verschillende honden, maar niet agressief).	<i>Wolf ziet in de hond een soortgenoot</i>	Geen acuut gevaar voor de mens, maar waakzaamheid geboden! <ul style="list-style-type: none"> • Monitoren, gevaar voor hond niet uitgesloten. • Mensen kunnen deze situatie als bedreigend ervaren. 	<ul style="list-style-type: none"> • Analyseren en monitoren situatie. • Mogelijk in gang zetten procedure voor toestemmingsbesluit verjaging met als doel negatieve conditionering. • Publiek voorlichten. Doel: bewustwording omgeving <ul style="list-style-type: none"> • Voor lokale verjaging is geen toestemmingsbesluit nodig. 	Probleemsituatie
b	Wolf benadert meermaals mensen met aangeliijnde honden en is agressief naar honden.	<i>Wolf ziet in honden soortgenoot die zijn territorium bedreigt</i>	Kritisch <ul style="list-style-type: none"> • Kans op letsel hond • Stressvol voor mensen • Risico dat mensen betrokken raken. 	Hondeneigenaren bewust maken van gevaar. <ul style="list-style-type: none"> • Indien proportioneel, gebied afsluiten voor honden. • Mogelijk in gang zetten verlening toestemmingsbesluit voor negatieve conditionering. Indien de situatie zich zonder provocatie van wolf blijft voordoen, in gang zetten toestemmingsbesluit voor doden wolf. Doel: Probleemwolf uit de populatie wegnemen	Probleemsituatie Probleemwolf

Figuur 1 Interventierichtlijn situatie wolf – hond. Bron: IPO, Interprovinciaal Wolvenplan Addendum, maart 2023

2 Advies tot vervolgstappen

2.1 Verminderen aanlokkende werking van loslopende honden

Bij elke probleemsituatie moet overwogen worden wat de haalbaarheid is van het weghalen van de oorzaak van het ongewenste gedrag door de wolf. In deze casus betreft dit het los laten lopen van honden, met name in de omgeving van de Kozakkenput/Witte Hull. Dit gebied is een hondenlosloopgebied. Vooralnog zijn er geen indicaties dat de probleemsituatie zich voordoet in andere hondenlosloopgebieden.

Door Gedeputeerde Staten is besloten om het publiek te adviseren om honden in en nabij het hondenlosloopgebied Kozakkenput/Witte Hull aan te lijnen. Dit kan mogelijk rekenen op weinig maatschappelijk draagvlak, en zal daarom goed moeten worden toegelicht. Het inzetten van deze maatregel vergt een goede publiekscommunicatie en (extra) toezicht in het veld.

2.2 Documenteren van de probleemsituatie

Op dit moment is de monitoring van de probleemsituatie enkel door middel van meldingen die door het publiek worden ingestuurd naar het Wolvenmeldpunt en/of door monitoring van (social) media. Deze informatievergaring is mogelijk onvolledig en geeft geen actueel beeld van de situatie.

In het addendum bij het Wolvenplan (IPO, 2023) wordt aangegeven dat *“gezien de wettelijk beschermde status van de wolf, terughoudend moet worden omgegaan met beheeringrepen ook wanneer zich probleemsituaties voordoen. Acute, levensbedreigende situaties voor mensen vormen hierop een uitzondering. Pas in het uiterste geval kan toestemming worden verleend om een wolf te doden. In dat geval is het niet voldoende dat alle stappen in de escalatieladder zijn doorlopen, de keuze dient goed onderbouwd te zijn. Hiervan moet waar mogelijk ook bewijs overlegd kunnen worden. Om die reden is het van groot belang alle stappen zorgvuldig te documenteren. Zo mogelijk kan uit monitoringsaspecten ook overwogen worden de wolf te vangen, te verdoven en te zenderen”* om de probleemsituatie nauwer te kunnen monitoren en documenteren. Er wordt in de interventierichtlijnen geen andere methode genoemd voor het uitgebreid documenteren van probleemsituaties dan het uitrusten van een wolf met een zender.

2.3 Negatieve conditionering

Het probleem met de wolf op de Utrechtse Heuvelrug is het problematische gedrag wat het dier laat zien. Dat kan opgelost worden door deze wolf het problematische gedrag af te leren: het dier negatief te conditioneren. Dat kan door een sterke negatieve prikkel te koppelen aan een bepaalde situatie of aan specifiek gedrag. Belangrijk in de voorliggende casus is dat de wolf een link leert leggen tussen een mens en/of hond en de negatieve prikkel, waardoor de angst voor mens en/of hond wordt versterkt en het problematische gedrag niet meer optreedt. De effectiviteit van ‘negatieve conditionering’, ongeacht de toegepaste maatregel, is niet op voorhand te garanderen.

2.3.1 Het verdoven en zenderen van de wolf

Het verdoven van een wolf om een zender aan te brengen is een invasieve handeling voor de wolf. Er zijn casussen bekend waarbij alleen deze maatregel al een minder schuwe wolf, schuw maakt (zie casus 9 in Reinhardt, Kaczensky, Frank, Knauer & Kluth, 2020), maar ook een situatie (zie casus 10 van hetzelfde document) waarbij uit de zenderdata bleek dat afschrikwekkende maatregelen onvoldoende hebben gewerkt en de (naar honden toe agressieve) wolf uiteindelijk is afgeschoten.

Er zitten veel voordelen aan het zenderen van de wolf ten opzichte van andere maatregelen, naast de aanvullende informatie die het oplevert voor een grondige documentatie van de probleemsituatie. Door een wolf te zenderen is het mogelijk om het gedrag van de wolf na een invasieve maatregel te volgen en de effectiviteit van de maatregel te bepalen. Bovendien is het mogelijk om bij een verwonding (door de invasieve maatregel) de wolf te kunnen volgen. Ook helpt het zenderen van een wolf bij vervolgacties als genomen maatregelen op zichzelf onvoldoende werken, doordat de locatie van de wolf live te volgen is.

Er zijn ook nadelen aan het zenderen van een wolf. Zo kunnen groepen burgers van mening zijn dat de opdrachtgever hiermee 'eigenaar' wordt van de wolf en daarmee volledig verantwoordelijk wordt voor het gedrag van de wolf. Een mogelijke oplossing hiervoor is dat een wolf in een 1^e fase intensief wordt gevolgd (elke 5 minuten een locatie) en in een volgende fase met veel langere tussenpozen (elk uur een locatie). Dan kan in de meest kritische 1^e fase snel ingegrepen worden als nodig is, wat past bij de 'gevoelde' verantwoordelijkheden van de provincie (→ ingrijpen bij een probleemsituatie). In een 2^e fase, als het gedrag veel natuurlijker is, is acuut ingrijpen niet meer aan de orde en is ook de 'gevoelde' verantwoordelijkheid mogelijk veel minder. *Nota bene, dit kan juridisch mogelijk anders liggen en zal door de provincie met een jurist moeten worden doorgesproken.*

Een ander nadeel is dat om een zender te kunnen aanbrengen, een wolf moet worden verdoofd. Er is bij alle wilde dieren een kans dat het dier onverwacht heftig reageert op het verdovingsmiddel en eventueel zelfs kan overlijden. De inzet van veilig verdovingsmiddel en een ervaren wildlife dierenarts verkleint dit risico, maar het risico is niet nul.

Tenslotte is er ook altijd de mogelijkheid dat een zender door een onvoorzien technisch mankement beperkt of niet functioneel is.

2.3.2 Het schieten met een niet-lethaal projectiel

Internationaal is al diverse keren met niet lethale projectielen op wolven geschoten (om het gedrag bij te sturen). Het gaat in zulke gevallen om het schieten met projectielen zoals paintballs, rubberen kogels of 'bean-bags'. Deze wijze van afschrikken heeft zich internationaal bewezen als effectieve maatregel voor het negatief conditioneren van grote roofdieren, waaronder wolven. Er is echter altijd kans op een verwonding, maar deze kans wordt als klein ingeschat (exacte cijfers zijn niet voor handen).

Deze maatregelen zijn ook los van het zenderen toe te passen (zoals is voorgesteld voor de tamme

wolf in het Nationaal Park de Hoge Veluwe), maar dat heeft als groot nadeel dat er nauwelijks mogelijkheden zijn om de beschoten wolf op een hoog-intensief niveau te volgen en daarmee de effectiviteit van de maatregel te monitoren.

Het gebruik van 'paintball' is in de provincie Gelderland overigens aangevochten door de Faunabescherming. De Faunabescherming is door de rechter in het gelijk gesteld (Rechtbank Midden-Nederland, 2022), maar de zaak is recent opnieuw onder de rechter geweest, maar de uitslag is onduidelijk. De provincie Gelderland heeft mogelijk de uitspraak beschikbaar en kan dezewellicht delen met de Provincie Utrecht.

2.4 Afschieten van de wolf

Het afschieten van een wolf is volgens de interventierichtlijnen (IPO, 2023) pas aan de orde als de wolf agressief is naar mensen of zonder provocatie agressief is naar aangelijnde honden. In dat geval is sprake van een probleemwolf. Of wolvengedrag kan worden gekwalificeerd als agressief, kan worden beoordeeld door experts op het gebied van gedrag van wolven. Op dit moment wordt het gedrag door deskundigen (o.a. 5.1.2.e) beoordeeld als niet agressief. Het betreft voor dit moment een probleemsituatie met een wolf, en dus niet een probleemwolf (vanwege de afwezigheid van agressie naar mensen of aangelijnde honden zonder provocatie). De situatie is evengoed spannend en kan zich verder negatief ontwikkelen.

2.5 Samenvatting van het advies

Het advies laat zich samenvatten als volgt:

1. Volg de interventierichtlijnen van het IPO
2. Zet in op het intensief volgen en documenteren van de probleemsituatie
3. Onderzoek of de reden van het gedrag weg te nemen is door honden aan te lijnen, ook in losloopgebieden en laat deze maatregel gepaard gaan met publiekscommunicatie en toezicht in het veld.
4. Overweeg het verdoven en zenderen van de wolf voor het intensief kunnen volgen van deze wolf en als invasief middel voor negatieve conditionering naar 'mens met hond'.
5. Indien verdoven en zenderen onvoldoende effect heeft op het gedrag, dan is de volgende stap het beschieten van de wolf met een niet-lethaal projectiel (indien het dier te dicht bij mensen komt).
6. Bij agressie naar mensen, beoordeeld door experts op het gebied van gedrag van wolven, volgens de interventierichtlijnen per direct besluiten tot het afschieten van de wolf.

2.6 Besluit gedeputeerde op advies

Op 3 juli 2023 heeft de gedeputeerde van de provincie Utrecht besloten tot:

- Het uitbrengen van advies aan publiek om niet te wandelen met loslopende honden nabij de locaties waar de wolf frequent komt, in samenwerking met de terreinbeherende organisaties,
- Het in gang zetten van het verdoven en zenderen van de wolf, en
- Het voorbereiden van vervolgstappen mocht het verdoven van dit dier onvoldoende effect hebben.

Op 3 juli 2023 heeft de provincie aan de Zoogdiervereniging gevraagd het zenderonderzoek uit te voeren. In het volgende hoofdstuk beschrijven wij de aanpak.

3 Werkwijze verdoven en zenderen

3.1 Verdoven en zenderen

Het is de eerste keer dat een in het wild levende wolf in Nederland getracht wordt te voorzien van een zender. Er is wel eerder een wilde wolf verdoofd (Doetinchem, 2023), maar dat dier heeft geen zender gekregen en is op een onbekende locatie vrijgelaten. De voorbereiding bestaat uit het samenstellen van een projectteam, het bepalen van de uitvoering inclusief het regelen van de benodigde materialen en vergunningen (Wet Natuurbescherming en Wet op de Dierproeven). Na het uitvoeren van de maatregel, volgt het ontvangen en analyseren van de data.

3.1.1 Projectteam samenstellen

Voor het verdoven en zenderen van de wolf zijn verschillende specialismes nodig, hiervoor hebben we per rol personen geselecteerd die hiermee veel ervaring hebben in Nederland. Het gaat om het volgende team:

- Twee wildlife dierenartsen met veel ervaring met het verdoven van grote roofdieren: ^{5.1.2.e} en ^{5.1.2.e}.
- Een lokale dierenarts die snel ter plaatse kan zijn: ^{5.1.2.e}
- Iemand met de kennis en ervaring over met het schieten van een verdovingspijl: ^{5.1.2.e}, faunabeheerder van Faunabeheer Midden Nederland. Zie ook paragraaf 3.1.2 onder verdoving.
- Een expert op het gebied van zender voor wilde dieren, ^{5.1.2.e} van Smart Parks, Utrecht.
- Een ecooloog met toegang tot de waarnemingen binnen het Wolvenmeldpunt, ^{5.1.2.e} en ^{5.1.2.e} (Zoogdiervereniging) en ^{5.1.2.e} (Studio Wolverine).
- Een ecooloog met de opdracht om het zenderen te begeleiden en de verkregen data te verwerken en analyseren: ^{5.1.2.e} Zoogdiervereniging).
- Een team van adviseurs: ^{5.1.2.e} (Wageningen Environmental Research), ^{5.1.2.e} (Free Nature).
- Ervaren veldmedewerkers: ^{5.1.2.e} (Zoogdiervereniging)
- De projectleider van het wolvenmeldpunt leidt dit project: ^{5.1.2.e} (Zoogdiervereniging)

3.1.2 Organisatie van de uitvoering

Verdoving

De wolf zal, bij het vertonen van het ongewenste gedrag, door een erkende wildlife dierenarts (^{5.1.2.e}) of een ter zake kundige faunabeheerder worden verdoofd met een verdovingsgeweer. De wolf wordt intramusculair in de bilstreek geschoten met een Pneu-dart verdovingspijl met hierin 300 mg Zoletil in 1,5 ml. Uitgaande van een (gemiddeld) lichaamsgewicht van 30 kg is dit 10mg Zoletil/kg lichaamsgewicht. De werkzame bestanddelen in Zoletil zijn Tiletamine 100mg/ml en Zolazepam 100mg/ml. Inductie/immobilistietijd is 5 minuten. Er is geen antidota voor Zoletil en hierdoor zal, afhankelijk van het gewicht van de wolf de hersteltijd 1-3 uur zijn. Na het schieten wordt de wolf teruggevonden met hulp van een speurhond en zal een naburige

veterinair de faunabeheerder gaan begeleiden en de wolf controleren op verwondingen en gezondheid en blijven monitoren. De beide wildlife dierenarts worden direct ingelicht als de wolf met een verdovingspijltje is geraakt, waarna één van de beschikbare dierenartsen direct naar de locatie van verdoven toe zal komen.

Korte afstand

Om te verdoven is het nodig dat het dier op korte afstand benaderd kan worden (wat exact de reden is voor het aanbrengen van een zender). De optie om met een hondje door het bos te lopen en te wachten tot de wolf tevoorschijn komt heeft een lage kans om binnen korte afstand van de wolf te komen en zal niet worden toegepast.

De kans op een ontmoeting met de wolf wordt flink verhoogd door

- te werken op bepaalde plaatsen in het landschap (zoals ecoducten), de inzet van camera's die live beelden doorsturen en door het gebruik van geuren en geluid.
- het verdoven uit te laten voeren door iemand die snel ter plaatse kan zijn, veel in het gebied kan zijn en die het gebied zeer goed kent. Daarvoor is ^{5.1,2,e} geselecteerd. Hij is ervaren met het dichtbij naderen van wild, en is aanvullend op zijn dagelijkse praktijk van faunabeheer opgeleid in het verdoven en hanteren van een verdovingsgeweer en –pistool.
- Te leren van ervaringen in binnen- en buitenland. Daarvoor worden ervaringen ingewonnen van boswachters, jagers en filmers in binnen- en buitenland om het plan te finetunen. Er worden gerichte acties uitgevoerd.

Het kan ondanks deze maatregelen enige tijd duren voordat de gelegenheid zich voordoet om de wolf te kunnen verdoven. En er is de mogelijkheid dat de wolf het ongewenste gedrag al niet meer uit zich zelf zal vertonen. Indien dat het geval is, zal het zenderen niet doorgaan (het zenderen is niet het doel, maar het afleren van het ongewenste gedrag en het kunnen evalueren van de genomen maatregelen).

Zender

Na verdoving krijgt de wolf een leren halsband om zijn hals met daaraan een zender en een batterij. Het gaat om een programmeerbare zender met een minimale gebruiksduur van één jaar.

Via een katoenen verbinding slijt de halsband na verloop van tijd, waardoor de halsband afvalt, om onnodig dragen van de halsband gedurende een langere tijd te voorkomen. Als gevolg van weersomstandigheden, zand en modder is er een risico dat de zender korter meegaat. Er zijn twee zenders beschikbaar.

Na het omdoen van de zender zal de wolf op een rustige plek (in de directe nabijheid van de plek van verdoven, maar zonder kans op verstoring door mensen), bij mogen komen. Het dier wordt continu gemonitord tot het dier zelfstandig wegloopt en daarna gaat het monitoren door middel van de zender van start.

Uitlezen van de zender

De zender zendt signalen uit die via het LoRa-netwerk van KPN worden opgepikt en 'real-time' worden doorgegeven. Daardoor is het dier binnen en buiten Nederland nauwkeurig te volgen (hoewel het meest nauwkeurig binnen Nederland, doordat het LoRa-netwerk in het buitenland 'gaten in de dekking' vertoont) De zender is op afstand in te stellen in intensiteit.

Rapportage

Kort overleg gedurende de eerste 5 werkdagen met provincie als er is gezenderd;
Korte schriftelijke rapportage over de inzet gedurende 4 weken na de eerste 5 dagen; en
Daarna maandelijks een korte schriftelijke rapportage.

Vergunningen

Er kan gewerkt worden op de volgende vergunningen:

- Toestemming van Staatsbosbeheer en Utrechts Landschap voor het plaatsen van camera's en betreden buiten paden.
- Een goedgekeurd studieplan van de Wet op de Dierproeven (WOD) met de Zoogdierstichting (onderdeel van de Zoogdiervereniging) als eindverantwoordelijke vergunninghouder (24800)
- De aan de Zoogdierstichting afgegeven vergunning Wet Natuurbescherming (Wnb) vergunning van de Provincie Gelderland met kenmerk 2022-003171
- Draagverlof voor het dragen van een geweer van categorie IV, waaronder een verdovingsgeweer/ - pistool

Op de Wet Natuurbescherming vergunning zijn twee opmerkingen, wij ontvangen graag akkoord van de provincie hierop:

Art 13 gebiedt ons te melden dat gebruik gemaakt wordt van handelingen die worden verricht waarvoor aanspraak op deze ontheffing wordt gemaakt.

Art 35 gebiedt dat een verdovingsgeweer of –pistool uitgevoerd moet worden door een gediplomeerd dierenarts. In dit onderzoek, dat een unieke situatie betreft, wordt het verdovingsgeweer gehanteerd door een gediplomeerd faunabeheerder met aanvullende kwalificaties voor het hanteren van het verdovingsgeweer, en draagverlof voor het dragen van een verdovingsgeweer. De dierenarts levert het verdovingsmiddel (samenstelling, dosering, dart) en direct na het verdoven is een dierenarts ter plaatse. Dit is afgestemd met de NVWA als vallend binnen het goedgekeurde WOD-project van de Zoogdierstichting.

Art 38 Onderzoek naar wolf dient behalve bij de betreffende provincie ook gemeld te worden bij het wolvenmeldpunt van BIJ12. Een kopie van dit plan van aanpak wordt aan BIJ12 gezonden..

3.1.3 Praktische uitvoering

De uitvoering start na toestemming van de provincie, met het team uit dit Plan van Aanpak. In het kort bestaat de uitvoering uit het opsporen van de wolf via de passieve monitoring van het Wolvenmeldpunt en via sociale media, en een team in het veld met een hond. Het kan dagen (of zelfs weken) duren voordat de wolf binnen bereik van het verdovingsgeweer komt. Dan volgt verdoven en aanbrengen van de zender en controle van de gezondheid van de wolf. Het uitpeilen van de data verloopt via een LORA netwerk. Over de resultaten wordt gerapporteerd.

3.1.4 Monitoring gedrag

Indien de wolf ongewenst gedrag blijft vertonen na het verdoven, kan dat aanleiding zijn te besluiten aanvullend te schieten met een niet-lethaal projectiel. De provincie heeft hiervoor direct contact opgenomen met 5.1.2,e

3.1.5 Externe communicatie

De externe communicatie over het zenderonderzoek ligt in principe bij de provincie, hierover moeten nog nadere afspraken worden gemaakt.

3.2 Intensief volgen en documenteren van de probleemsituatie

Het Wolvenmeldpunt van de Zoogdiervereniging heeft de opdracht vanuit BIJ12 om alle meldingen van wolven en hun sporen te valideren en te verwerken in de database wolvenwaarnemingen. Periodiek wordt de verkregen data geanalyseerd en gerapporteerd in de Voortgangsrapportage Wolf, in samenwerking met BIJ12, de provincies en WENR.

Intensievere analyse en aanvullende documentatie als gevolg van de probleemsituatie valt niet onder de reguliere werkzaamheden van het Wolvenmeldpunt, maar kan binnen het Wolvenmeldpunt uitgevoerd worden als speciale advisering voor de provincie Utrecht. Dit behelst de volgende werkzaamheden:

- Bij de uitvoering van de validatie van waarnemingen extra aandacht vragen aan het team voor meldingen uit de regio,
  - Indien nodig nabellen bij melders voor extra informatie,
  - Het bijhouden van een tijdslijn van gevalideerde waarnemingen en bijbehorende beelden, en
  - Nauw contact houden met provincie Utrecht om hen op de hoogte te houden van ontwikkelingen.
- Deze verkregen informatie kan uitgewerkt worden in een korte rapportage zodra de probleemsituatie is geëindigd.

3.3 Tijdpad

Na dit plan van aanpak zijn er nog enkele zaken die moeten worden afgerond voordat kan worden gestart met verdoven en zenderen:

- Go no-go moment uitgaven: voordat we starten met grote uitgaven zoals geweer en camera's is het belangrijk te bepalen of er voldoende meldingen zijn die aanleiding geven door te gaan met het voorbereiden van verdoven en zenderen
- Go no-go moment verdoven en zenderen: voordat we daadwerkelijk verdoven en zenderen is er nog een moment dat wordt bepaald of de meldingen aanleiding geven om het verdoven en zenderen door te zetten.
- Go no-go moment stoppen: mocht het langere tijd niet lukken om de wolf te naderen en te verdoven dan stopt het project. De provincie geeft aan wanneer dit moment aanbreekt
- Aanschaf van geweer en camera's
- Ontvangen van draagverlof
- Akkoord van provincie op Wnb

Voor de uitvoering van het project zijn de volgende zaken nog belangrijk, maar de start hoeft er niet op te wachten:

- Toestemming van Defensie voor gebruik ecodeucten

3.4 Kosten

De provincie heeft gevraagd om een overzicht van uurtarieven en materialenkosten.

Uurtarieven

Naam		Uurtarief excl BTW
5.1.2.e	Zoogdiervereniging	5.1.1.c
	Zoogdiervereniging	
	Zoogdiervereniging	
	Studio Wolverine	
	dierenarts	
	dierenarts	
	dierenarts	
	Faunabeheer Midden Nederland	
	Smart Parks (zender)	
	Freenature (Ferus Tracker)	
	WENR	
	WENR	

*Uren voor WENR gaan via de aanbesteding van WENR. Het zal gaan om beperkte inzet

**Uren van 5.1.2.e gaat om beperkte tijd, maar afspraken daarover moeten nog worden gemaakt.

Kosten

Het geweer is een grote kostenpost voor dit project en een investering die over het algemeen vaker gebruikt wordt. Echter, voor kleiner wild gebruikt 5.1.2.e een verdovingspistool (à 5.1.1.c). Speciaal voor een grotere afstand moet een verdovingsgeweer worden gekocht. Zonder dit project had hij het niet aangeschaft. Bovendien kan hij het niet lenen, want het geweer moet op naam staan op grond van het draagverlof. Het geweer moet dus speciaal voor dit project aangeschaft worden. Om dit enigszins te compenseren schrijft 5.1.1.c voor de voorbereidingstijd in de eerste week van juli geen uren 5.1.1.c).

De kosten voor de camera's zijn 5.1.1.c euro, omdat ook dat een groot bedrag is voor dit project, worden de camera's te huur aangeboden voor 5.1.1.c euro, voor maximaal 2 maanden.

Op de legeskosten en het opstellen van het studieplan wordt een korting gegeven van 50% omdat het studieplan langere tijd geldig is.

Voorwaarden en Facturering

De facturering van de Zoogdiervereniging naar de provincie Utrecht vindt plaats via het aanbestedingscontract dat de Zoogdiervereniging heeft met BIJ12. Ook de voorwaarden uit dat contract zijn van toepassing.

kosten	aantal	Prijs per stuk	prijs	BTW
verdovingsgeweer	5.1.1,c			
zender				
2 jaar LoRaWAN en integratie				
ferustracker				
Huur 16 camera's, max 2 mnd				
IVD legeskosten				
Pneudart verdovingspijl				
Zoletil 100				
Dummy verdovingspijl				
reiskosten				
Overige veldmaterialen verdoven				
Korting legeskosten				
Totaal kosten				

4 Literatuurlijst

IPO, 2019. Interprovinciaal wolvenplan. IPO, Den Haag.

IPO, 2023. Interventie richtlijnen – interprovinciaal wolvenplan. IPO, Den Haag.

Rechtbank Midden-Nederland, 2022. Voorlopige voorziening zaak UTR 22/5289-2, ECLI:NL:RBMNE:2022:4991.

Reinhardt, Kaczensky, Frank, Knauer & Kluth, 2020. How to deal with bold wolves - Recommendations of the DBBW.

Van Norren, Klees & Lelieveld, 2023. Advies probleemsituatie wolf Utrechtse Heuvelrug. Notitie N2023006. Zoogdierverseniging, Nijmegen

5 Bijlagen

Zet hier het lijstje met bijlagen neer, gebruik voor de bijlagen de stijl: ZV Kop 5 Bijlage

1) Bijlage 1

Ontheffing Wnb

2) Bijlage 2

Studieplan WOD

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>
Sent: Fri, 14 Jul 2023 08:48:47 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Subject: Re: FW: mijn tekstvoorstellen op pva zenderen
Attachments: Plan van aanpak probleemsituatie wolf Utrechtse Heuvelrug.pdf

Beste 5.1.2.e en 5.1.2.e
hierbij ontvangen jullie het definitieve plan van aanpak. Vanmiddag moet ik nog even zorgen voor de bijlagen.
hartelijke groet

5.1.2.e

5.1.2.e

Zoogdiervereniging/Dutch Mammal Society

5.1.2.e

5.1.2.e

Mobiel: 5.1.2.e | Secretariaat: +31 247 410 500
Website: www.zoogdiervereniging.nl | Twitter: @zoogdierverenig

5.1.2.e

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd op: <https://www.zoogdiervereniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>
en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierverenig/status/1608800391063572491>

Op do 13 jul 2023 om 16:36 schreef 5.1.2.e 5.1.2.e van <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>:

Hoi 5.1.2.e

Bijgaand onze suggesties in lijn met wat wij eerder vandaag telefonisch bespraken. Wij zien graag de definitieve versie van het plan van aanpak tegemoet.

Alvast bedankt.

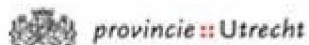
Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Team Vergunningverlening Natuur en Landschap

Domein Landelijke Leefomgeving

Archimedeslaan 6, Postbus 80300, 3508 TH Utrecht

T 5.1.2.e

www.provincie-utrecht.nl

twitter.com/ProvUtrecht

Aanvraagformulier Wet natuurbescherming: <https://www.provincie-utrecht.nl/loket/vergunningen-ontheffingen>

Alle bekendmakingen kunt u bekijken op <http://www.officielebekendmakingen.nl/>

De informatie in dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerde. Is dit bericht niet voor u bedoeld? Dan vragen wij u om de inhoud niet te gebruiken, maar ons te informeren door het bericht te beantwoorden en daarna te verwijderen. Alvast hartelijk bedankt voor uw hulp.

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>
Sent: Mon, 17 Jul 2023 09:54:42 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Subject: Plan van aanpak zenderen wolf
Attachments: Plan van aanpak zenderen wolf Utrechtse Heuvelrug.pdf, WOD Studieplan_wolf_ZV-2023-LZZ-06 def vs 230710.pdf, Gld, Dr, Fl, Fr, Gr, N-H, Ut, Zl - 1 juni 2028 - Besluit - met opmerking.pdf

Beste 5.1.2.e en 5.1.2.e

Hierbij ontvangen jullie ons plan van aanpak inclusief bijlagen (WoD studieplan en Wnb ontheffing). Ik zie jullie instemming graag tegemoet.

hartelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Zoogdiervereniging/Dutch Mammal Society

5.1.2.e

5.1.2.e

Mobiel: 5.1.2.e | Secretariaat: +31 247 410 500
Website: www.zoogdiervereniging.nl | Twitter: @zoogdierverenig

5.1.2.e

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd op: <https://www.zoogdiervereniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>
en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierverenig/status/1608800391063572491>

**IvD ZOOGDIERVERENIGING
AANMELDINGSFORMULIER STUDIEPLAN LANDZOOGDIEREN**

1. VERGUNNINGHOUDER/ONDERZOEKSPROJECT	
Naam Vergunninghouder:	Zoogdierstichting
Titel onderzoeksproject	Populatie-dynamisch onderzoek aan in het wild levende landzoogdieren ten behoeve van beleid, beheer en wetenschap
CCD projectnummer	AVD24800202215944
Verantwoordelijke onderzoeker	5.1.2.e
Korte samenvatting van het onderzoeksproject	Dit project richt zich specifiek op onderzoek aan alle zoogdieren die in Nederland in het wild kunnen worden aangetroffen (met uitzondering van vleermuizen, walvisachtigen en zeehondachtigen). Het onderzoek zal bijdragen aan kennis over landzoogdieren en zal in de praktijk neerkomen op het beantwoorden van toegepaste onderzoeksvragen die betrekking hebben op 4 subthema's: A. Subthema: onderzoek naar habitatgebruik en rust- of verblijfplaatsen B. Subthema: populatie-onderzoek C. Subthema: genetisch onderzoek D. Subthema: dierziektes
Looptijd project	01-05-2022 tot en met 30-04-2027

2. STUDIEPLAN ALGEMEEN	
Titel studieplan	Zenderen van wolf in Nederland
Studieplan nummer	VZZ-2023-LZZ-006
Korte samenvatting van de inhoud van het studieplan	Zenderen van één of meerdere wolven om het gedrag te kunnen monitoren ten behoeve van de bescherming van het betreffende individu en ter bescherming van mensen.

2.1 Verantwoordelijk artikel 9 Wod functionaris(sen)		
Naam	E-mail	Telefoon werk
5.1.2.e	5.1.2.e @zoogdiervereniging.nl	5.1.2.e

2.2 Overige medewerkers	
Naam	Wod Bevoegdheid (9, 12, 13f1/2, 6, geen)
5.1.2.e	Art. 9
5.1.2.e	Art. 12
5.1.2.e	Hand- en spandiensten
5.1.2.e	Hand- en spandiensten
5.1.2.e	Hand- en spandiensten
5.1.2.e	Hand- en spandiensten
5.1.2.e	Hand- en spandiensten
5.1.2.e	Zender controleren
5.1.2.e	Ontheffingsaanvraag loopt (voor verdoven, hanteren, halsbandzender omdoen, hand- en spandiensten)
5.1.2.e	Dierenarts
5.1.2.e	Dierenarts
5.1.2.e	Dierenarts

2.3 Externe samenwerking (indien van toepassing)	
Opdrachtgevers	Provincies of BIJ12
Beschrijf samenwerking	Uitvoering onder verantwoordelijkheid van de Zoogdierverseniging met inzet van (externe) dierenartsen en (ervaren) veldmedewerkers van de Zoogdierverseniging, WENR of betrokkenen bij het Wolvenmeldpunt.

3. AARD VAN DE VOORGESTELDE EXPERIMENTEN	
☒ Nieuw nog niet eerder studieplan	
☐ Addendum aan (eerder goedgekeurd) studieplan	
☐ Contract research (Zijn er beperkingen m.b.t. het openbaar maken van de onderzoeksresultaten? Zo ja, waar bestaan deze dan uit?)	
.....	
☐ Onderzoek in het kader van een wettelijke bepaling	

4. DOEL VAN DE PROEF/STUDIEPLAN	
Welke overwegingen, feiten, resultaten hebben aanleiding gegeven tot het voorstellen van de in dit studieplan beschreven experimenten?	De wolf is sinds enige jaren terug in Nederland, maar de terugkeer van de wolf ligt maatschappelijk zeer gevoelig. In de beeldvorming is de wolf een schuw en gevaarlijk dier. In de praktijk (2022-2023: Hoge Veluwe, 2023: Utrechtse Heuvelrug) blijken er echter individuen te zijn die veel minder schuw gedrag vertonen. Deze individuen worden in de publieke opinie vaak als een 'probleemwolf' aangeduid, terwijl feitelijk sprake is van een 'probleemsituatie'. Wolven die te tam gedrag tonen komen in aanmerking om afgeschrikt te worden door middel van niet-lethale middelen, waaronder ook het schieten met een paintball-geweer of rubberen kogels valt. Het effect van zo'n interactie kan direct worden geevalueerd met behulp van een halsbandzender. Het aanbrengen kan enkel onder een verdoving, waarmee het aanbrengen van de zender een dierproef is.
Op welke concrete vraag/vragen (bij voorkeur aangeven per experimentele groep) dient/dienen de voorgestelde dierproef(ven) een antwoord te verschaffen?	Heeft het afschrikken van wolven met niet lethale middelen een voldoende afschrikkend effect? Laat de wolf na het afschrikken inderdaad het gewenste (zeer) schuwe gedrag zien wat typerend is voor een wilde wolf? De data die met een halsbandzender verkregen worden laten het toe om het gedrag van een specifieke wolf nauwkeurig te volgen. Op basis van de data kan 'real-time' bekeken worden of het gedrag verbeterd, in de zin dat er geen sprake meer is van een probleemsituatie (zie Interventie richtlijnen uit het Interprovinciaal Wolvenplan 2023) voor een beschrijving van een probleemsituatie.
Geef aan hoe en waarom deze doelstelling past binnen de doelstelling van het oorspronkelijke project.	Het zenderen van een wolf (of uiteindelijk wolven) levert meer kennis op over hoe te handelen bij een niet schuwe wolf, levert een bijdrage aan de bescherming van de soort (door wolf-mens conflicten te minimaliseren) en draagt bij aan het voorkomen van incidenten met mensen (-> voorkomen van problemen m.b.t. de volksgezondheid).

5. BELANG VAN DE PROEF/STUDIEPROTOCOL	
Wetenschappelijk belang	Het wetenschappelijke belang van dit onderzoek betreft het vergroten van de kennis over wolven die ongewenst gedrag vertonen (bijvoorbeeld minder schuw dan de gemiddelde wolf). Zie de interventierichtlijnen uit het Interprovinciaal Wolvenplan (versie 2023) voor een specifieke duiding van ongewenst gedrag. Ingrijpen (uitrusten met een zender) is alleen aan de orde als er sprake is van ongewenst gedrag.
Maatschappelijk belang	Het zenderen van tamme wolven draagt bij aan de kennis over wolven en geeft inzicht in het gedrag. Daarmee kan een eventueel debat over de wolf op basis van data en feiten worden gevoerd. Het voorkomt ook dat een tamme wolf uiteindelijk een gevaar gaat vormen voor mensen.
Geef aan hoe en waarom het belang	De voorgestelde proef draagt bij aan thema A 'onderzoek naar

5. BELANG VAN DE PROEF/STUDIEPROTOCOL

van de voorgestelde experimenten aansluit bij het belang beschreven in de projectbeschrijving.

habitatgebruik en rust- of verblijfplaatsen' en B 'populatieonderzoek'.

6. PROEFOPZET

6.1 Omschrijving te gebruiken dieren per experiment en/of per experimentele groep

Vul voor elke experimentele groep een kolom in. De namen van deze experimentele groepen moeten overeenkomen met de corresponderende groep of groepen in de appendices in het oorspronkelijke onderzoeksproject

Experimentele groep	Landzoogdieren	
Diersoort	Wolf (<i>Canis lupus</i>)	
Normaal/GGO/wild ¹⁾	Wild	
Lijn ²⁾	Nvt	
Aantal	Max. 5	
Geslacht (M/V)	M & V	
Leeftijd (range)	Alle leeftijden	
Microb. status ³⁾	Nvt	
Gewicht	Nvt	
Herkomst ⁴⁾	Wild	

6.2 Keuze van de gebruikte diersoort(en)

Beargumenteer de keuze van de gebruikte diersoort(en) / stam(men) / lijn(en)

Is er sprake van dieren met (een erfelijke aanleg voor) constitutioneel ongerief (risico op aangetast fenotype)?	Nee
Is er sprake van beschermde diersoorten?	Ja
Zo ja, Betreft het onderzoek gericht op het behoud van de betrokken soorten?	Ja
Betreft het onderzoek gericht op biomedische doeleinden van essentieel belang (de betrokken soort is de enige soort die voor de gestelde doeleinden geschikt is)?	Nee
NB-wet ontheffingen? Geef eventueel nummer	Ja, de Zoogdiervereniging is in het bezit van een ontheffing Wnb

6.3 Beschrijving proefopzet

De wolf die in aanmerking komt voor een halsbandzender zal door een erkende wildlife dierenarts (5.1.2.e) of (5.1.2.e) of een ter zake kundige faunabeheerder ter plaatse verdoofd worden met een verdovingsgeweer. Daarvoor is nodig dat het dier op korte afstand benaderd kan worden (wat exact de reden is voor het aanbrengen van een zender).

De wolf wordt intramusculair in de bilstreek geschoten met een Pneu-dart verdovingspijl met hierin 300 mg Zoletil in 1,5 ml. Uitgaande van een (gemiddeld) lichaamsgewicht van 30 kg is dit 10mg Zoletil/kg lichaamsgewicht. De werkzame bestanddelen in Zoletil zijn Tiletamine 100mg/ml en Zolazepam 100mg/ml. Inductie/immobilistietijd is 5 minuten. Er is geen antidota voor Zoletil en hierdoor zal, afhankelijk van het gewicht van de wolf de recovery tijd 1-3 uur zijn.

Na het schieten wordt de wolf teruggevonden met hulp van een speurhond en zal een naburige veterinaire faunabeheerder gaan begeleiden en de wolf controleren op verwondingen en gezondheid en blijven monitoren. De beide wildlife dierenarts worden direct ingelicht als de wolf met een verdovingspijl is geraakt, waarna één van de beschikbare dierenartsen direct naar de locatie van verdoven toe zal komen.

6.3 Beschrijving proefopzet
<p>De handelingen, bloedmonster, plukje haar en omhangen van de halsbandzender worden vervolgens uitgevoerd door en onder toezicht van een wildlife dierenarts. De halsbandzender wordt afgesteld op de nekomvang van het betreffende individu en voorzien van een 'breekbandje'. Een stukje katoen wat op een natuurlijke wijze doorslijt, zodat de zender uiteindelijk afvalt.</p> <p>Daarna zal de wolf op rustige plek (in de directe nabijheid van de plek van verdoven, maar zonder kans op verstoring door mensen, bij mogen komen. Het dier wordt continu gemonitord tot hij zelfstandig weer wegloopt en daarna gaat het monitoren door middel van de zender van start.</p> <p>De zender zendt signalen uit die via het LoRa-netwerk van KPN worden opgepikt en 'real-time' worden doorgegeven. Daardoor is het dier binnen en buiten Nederland nauwkeurig te volgen (hoewel het meest nauwkeurig binnen Nederland, doordat het LoRa-netwerk in het buitenland 'gaten in de dekking' vertoont.)</p>

6.4 Wie doet wat?	
Naam medewerker	5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e, 5.1.2.e, 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e
Medewerkers zoals vastgelegd in het studieplan voor het hoofdonderzoek.	5.1.2.e verdoven, hanteren, meten/wegen, zender aanbrengen, nemen DNA-sample 5.1.2.e verdoven, hanteren, meten/wegen, zender aanbrengen, nemen DNA-sample 5.1.2.e verdoven, hanteren, meten/wegen, zender aanbrengen, overige hand- en spandiensten 5.1.2.e monitoren van de wolf na verdoven 5.1.2.e hanteren, meten/wegen, zender aanbrengen, nemen DNA-sample, 5.1.2.e hand- en spandiensten 5.1.2.e hanteren, meten/wegen, zender aanbrengen, nemen DNA-sample 5.1.2.e hand- en spandiensten, 5.1.2.e : hand- en spandiensten, 5.1.2.e hand- en spandiensten, 5.1.2.e hand- en spandiensten, 5.1.2.e hand- en spandiensten, 5.1.2.e afstellen en controleren halsbandzender.

6.5 Beargumenteer het aantal dieren dat in proef genomen wordt.		
Vul hier een korte toelichting op het aantal individuen in		
Vangen, zenderen /bemonsteren / merken van in het wild levende landzoogdieren.	Aantal dieren nog beschikbaar in deze groep	Aantal nu aangevraagd
Vangen & hanteren	3200	Max. 5
Zenderen	3200	Max. 5
DNA-sample	3200	Max. 5

6.6 Huisvesting	
Locatie waar dieren worden gehuisvest	(n.v.t.)
Locatie experimenten (gebied/regio)	Heel Nederland
Worden ten gevolge van de voorgestelde experimenten dieren anders dan 'standaard voor laboratoriumdieren' gehuisvest? Zo ja, hoe en waarom?	(n.v.t.)
Is er een kans op additioneel ongerief ten gevolge van de huisvesting?	(n.v.t.)
Is er sprake van huisvesting op verschillende plaatsen (transport binnen experiment)?	(n.v.t.)
Betreft het dieren uit het wild die in gevangenschap gehuisvest worden?	(n.v.t.)

6.7 Humane eindpunten	
Wat wordt gedaan om eventuele pijn, stress of ander ongerief te verminderen, respectievelijk te voorkomen (sedatie, pijnbestrijding, aangepaste huisvesting e.d.)? <i>(anders dan adequate anesthesie, als beschreven bij vraag 6.3)</i>	Het dier wordt zo kort mogelijk verdoofd en enkel verdoofd als het dier dicht genoeg genaderd kan worden. De handelingen (aanbrengen van een zender, bloed afnemen, DNA verzamelen en biometrische gegevens opnemen) worden tot een minimum beperkt.
Zijn er bijkomende onbedoelde risico's voor de dieren te voorzien en wat is de kans hierop?	Voor zover bekend zijn er geen extra risico's, al staan roofdieren wel bekend om hun gevoeligheid om verdoofd te worden (daarom wordt ook gekozen voor een veilig verdovingsmiddel met een minimale kans op ongewenste bijeffecten).
Op welke indicatie (criteria, klinische parameters!) worden dieren uit de proef genomen, dan wel voortijdig gedood (humaan eindpunt)? Geef het percentage dieren waarvoor dit in het huidige experiment verwacht wordt.	Als door het schieten een humaan eindpunt bereikt wordt omdat de verdoving niet goed wordt geplaatst (als de wolf op een ongelukkige plaats wordt geraakt) of als de wolf ernstig gewond raakt. Dan wordt in overleg met de (wildlife) dierenarts(en), de onderzoekers en personen betrokken bij dit onderzoek besloten of het dier zonder zender direct wordt vrijgelaten, mits de kans op overleving reëel wordt geacht, of dat het dier gedood moet worden. Opvangen en behandelen van een gewonde wolf is onmogelijk door afwezigheid van een opvangcentrum in Nederland en omdat wolven veel te stressgevoelig zijn voor behandeling in een opvang. De kans op bovenstaande scenario's wordt nihil geacht. Nota bene, mocht uit de vervolgmonitoring (zender data) blijken dat het dier ongewenst gedrag blijft vertonen of dat de wolf zich ontpopt tot een probleemwolf (volgens de criteria van de Interventierichtlijnen uit het IPO Wolvenplan 2023), dan kan de overheid in het kader van de openbare veiligheid of volksgezondheid besluiten om het dier aanvullend negatief te conditioneren en/of te doden.

6.8 Bestemming dieren na afloop experiment	
Gedood in kader van experiment?	Nee
Gedood na afloop van experiment?	Nee
In leven gelaten na experiment?	Ja
Kunnen de dieren door anderen worden hergebruikt?	Ja
Betreft het een experiment met wilde dieren	Ja
Zo Ja Betreft het een experiment met wilde dieren in hun biotoop?	Ja
Betreft het een experiment met wilde dieren op het lab?	Nee
Zo ja Terugzetten na verblijf op het instituut in het wild.	(n.v.t.)
Zo ja Terug naar de oorspronkelijke plek in het wild.	(n.v.t.)
Op een andere locatie.	(n.v.t.)
Beschrijf het traject van terugzetten	(n.v.t.)
Op basis van welke overwegingen kan worden aangenomen dat de dieren een reële kans op overleven/een 'natuurlijk' leven hebben.	

6.9 Looptijd advies	
Gewenste periode en duur van het advies (deze dient in relatie te staan met de proefopzet en de praktische uitvoering).	De aanvraag voor het zenderen van max. 5 wolven wordt aangevraagd voor de periode t/m 30-4-2027 (looptijd van het koepel-project). De ervaringen en leerpunten van de 1 ^e gezenderde wolf zullen na max. een jaar worden geëvalueerd en besproken worden met de IvD. De uitkomsten van deze bespreking vormen de basis voor een 'go/no go'-besluit voor de overige te zenderen wolven. Mocht de evaluatie negatief uitvallen, dan zullen geen extra wolven meer worden gezenderd.
Beargumenteer indien nodig	Het is onvoorspelbaar hoe de wolf op het verdoven en het aanbrengen van de zender zal reageren. Er is een kans dat het verdoven op zichzelf al zo afschrikwekkend werkt, dat het dier het tamme gedrag al afleert. Daardoor zal geen sprake meer zijn van het kunnen monitoren van het gedrag na een ingreep, maar is het verdoven reeds de ingreep geweest.

7. BESCHRIJVING AARD VAN HET ONGERIEF

7.1 Ongerief door andere omstandigheden dan strikt de experimentele handelingen				
	Aard van ongerief	Mate van ongerief <i>Licht, matig, ernstig</i>	Duur <i><1 dag, 1-7 dagen, 7-30 dagen, >30 dagen</i>	Kans op ongerief <i>Wat is de kans dat dit ongerief optreedt?</i>
Niet-standaard huisvesting (vraag 6.6)	(n.v.t.)			
Verschillende locaties (transport) (vraag 6.8)	(n.v.t.)			
Onbedoelde risico's (vraag 6.7)	Mogelijk gevoelig voor de verdoving	Matig	< 1 dag	Onbekend
Genetische aanleg (vraag 6.2)	(n.v.t.)			
Huisvesting wilde dieren in gevangenschap (vraag 6.6)	n.v.t.			

7.2 Ongerief per (bio)technische handeling(en)				
Biotechnische handeling	Aard van ongerief	Mate van ongerief <i>Licht, matig, ernstig</i>	Duur <i><1 dag, 1-7 dagen, 7-30 dagen, >30 dagen</i>	Kans op ongerief <i>100% of ander percentage</i>
Vangen & hanteren (verdoven)	Stress	matig	<1 dag	100%
Uitrusten met een zender	Stress	Licht	>30 dagen	100%
Nemen van een DNA-sample	Speeksel swab	Licht	< 1 dag	100%
Verzamelen van een bloedmonster	Bloedprikken	Licht	< 1 dag	100%

7.3. Gecumuleerd risico op ongerief in studieplan en oorspronkelijke project		
Type dierproef of subgroep	Ongeriefinschatting in project	Ongeriefinschatting experiment
Vangen, zenderen / bemonsteren / merken van in het wild levende landzoogdieren.	Matig	Matig

8. ALTERNATIEVEN	
Welke alternatieve methoden (in termen van vervanging, vermindering, verfijning) bestaan er voor deze dierproef? Geef aan waarom alternatieven in dit geval niet bruikbaar zijn.	Vervanging: vervanging is per definitie niet mogelijk, omdat het gaat om een specifieke soort. Vermindering: vermindering is niet mogelijk omdat het uitsluitend gaat om dieren met een specifieke aanleiding. Wel zal de 1 ^e casus worden geevalueerd en bij een negatieve uitkomst zullen geen extra wolven met een zender worden uitgerust. Verfijning: bevestigingsmethode en type zender wordt afgestemd op de doelsoort. Alternatieven: voor het volgen van de wolf is geen alternatief beschikbaar.
Geef aan in welke zin eventueel gebruik wordt gemaakt van alternatieve methoden.	(n.v.t.)

9. LITERATUUR die voor de afweging van de commissie van belang kan zijn (zo summier mogelijk)

10. ONDERTEKENING	
Verantwoordelijk artikel 9 functionaris	5.1.2.e
Datum: 10 juli 2023	5.1.2.e

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>
Sent: Mon, 17 Jul 2023 11:44:34 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Subject: Re: instemming Plan van aanpak zenderen wolf

Hallo 5.1.2.e

heel hartelijk bedankt voor deze snelle instemming! We houden jullie op de hoogte zoals afgesproken.

hartelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Zoogdiervereniging/Dutch Mammal Society

5.1.2.e

5.1.2.e

Mobiel: 5.1.2.e | Secretariaat: +31 247 410 500
Website: www.zoogdiervereniging.nl | Twitter: @zoogdierverenig

5.1.2.e

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd op: <https://www.zoogdiervereniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>
en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierverenig/status/1608800391063572491>

Op ma 17 jul 2023 om 11:30 schreef 5.1.2.e <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>:

Beste 5.1.2.e

Hierbij bevestigen wij onze instemming met het “Plan van aanpak verdoven en zenderen wolf Utrechtse Heuvelrug”
5.1.2.e Zoogdiervereniging, 2023.005).

Handelingen in dit plan van aanpak zullen onder andere worden uitgevoerd onder de bestaande ontheffing Wet natuurbescherming met kenmerk 2022-003171. Deze werd op 1 juni 2023 verleend door de provincie Gelderland. Hiermee heeft de provincie Utrecht op 1 juni 2023 ingestemd door middel van het besluit met kenmerk Z2023-00000985.

Tevens bevestigen wij hierbij dat bovengenoemd plan van aanpak is opgesteld op ons verzoek. Dit naar aanleiding van een deskundigenadvies van de Zoogdiervereniging. De minimale meldtermijn die in voorschrift 13 van de Wnb ontheffing met kenmerk 2022-003171 is bepaald op 3 weken achten wij dan ook niet van toepassing. De in het plan van aanpak genoemde partijen kunnen op basis van deze instemming hiermee direct aan de slag.

Verder is in voorschrift 35 van de Wnb ontheffing met kenmerk 2022-003171 bepaald dat de inzet van een verdovingsgeweer dient te worden uitgevoerd door een gediplomeerd dierenarts met een vergunning voor de daarbij ingezette middelen. Er kan van het bepaalde in dit artikel worden afgeweken, op de wijze zoals dit is uitgewerkt in genoemd plan van aanpak, onder voorwaarde dat hiervoor aantoonbaar goedkeuring is verleend op het door de Zoogdiervereniging ingediende Studieplan WOD. De in het plan van aanpak betrokken faunabeheerder zal op basis van de ontheffing van de provincie Gelderland met kenmerk 2022-003171, het besluit van de provincie Utrecht met kenmerk Z2023-00000985 en het goedgekeurde studieplan WOD zélf een draagverlof WM14 moeten aanvragen bij de regionale politie.

Wij stemmen ermee in dat de Zoogdiervereniging een kopie van het plan van aanpak verzendt aan het wolvenmeldpunt van Bij12.

Succes met de werkzaamheden en vriendelijke groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>

Verzonden: maandag 17 juli 2023 09:55

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; 5.1.2.e

<5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>

Onderwerp: Plan van aanpak zenderen wolf

Beste 5.1.2.e en 5.1.2.e

Hierbij ontvangen jullie ons plan van aanpak inclusief bijlagen (WoD studieplan en Wnb ontheffing).

Ik zie jullie instemming graag tegemoet.

hartelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Zoogdiervereniging/Dutch Mammal Society

5.1.2.e

5.1.2.e

Mobiel: 5.1.2.e | Secretariaat: +31 247 410 500
Website: www.zoogdiervereniging.nl | Twitter: @zoogdierverenig

5.1.2.e

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd

op: <https://www.zoogdiervereniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>

en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierverenig/status/1608800391063572491>

De informatie in dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerde. Is dit bericht niet voor u bedoeld? Dan vragen

wij u om de inhoud niet te gebruiken, maar ons te informeren door het bericht te beantwoorden en daarna te verwijderen. Alvast hartelijk bedankt voor uw hulp.

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>
Sent: Thu, 20 Jul 2023 12:06:28 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@ad.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Subject: antwoord zoogdiervereniging op AD vragen over zenderen wolf

Beste 5.1.2.e

De communicatie over de wolf ligt bij de provincie, ik zal je dus geen antwoorden geven. Je zou deze vragen aan kunnen stellen aan 5.1.2.e zie cc. Zij kunnen dan antwoorden dat de Zoogdiervereniging inderdaad opdracht heeft gekregen van de provincie Utrecht om de wolf die te dicht bij honden en mensen komt wordt verdoofd en gezenderd om de wolf het benaderen van honden af te leren. Het van afstand verdoven van de wolf doet pijn en kan al bijdragen aan het schuw maken van de wolf, met de zender kan van afstand gevolgd worden of dit gedrag nog optreedt. Mocht het gedrag dan nog optreden, kan de provincie besluiten om aanvullend negatief te conditioneren.

Je kan niet mee in het veld, hoewel ik snap dat dat leuk zou zijn, omdat dat het onderzoek kan verstoren. Vragen over wat de provincie nog meer doet voor de wolf kan je aan de provincie stellen.

hartelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Zoogdiervereniging/Dutch Mammal Society

5.1.2.e

5.1.2.e

Mobiel: 5.1.2.e | Secretariaat: +31 247 410 500
Website: www.zoogdiervereniging.nl | Twitter: @zoogdierverenig

5.1.2.e

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd op: <https://www.zoogdiervereniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>
en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierverenig/status/1608800391063572491>

Op do 20 jul 2023 om 11:39 schreef 5.1.2.e <5.1.2.e@ad.nl>:

Beste 5.1.2.e

Op mail aan uw collega 5.1.2.e krijg ik een auto-reply vanwege vakantie. Van de telefoniste begrijp ik dat ik ze door kan sturen naar u.

Hopelijk kunt u me verder helpen met onderstaande vragen.

Hartelijke groet,

5.1.2.e

AD

----- Forwarded message -----

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@ad.nl>

Date: do 20 jul 2023 om 11:31

Subject: Re: Vragen over de wolf

To: 5.1.2.e <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>

Dag mijnheer 5.1.2.e

Telefonisch krijg ik u even niet te pakken, dus mail ik.

De provincie Utrecht heeft deze week groen licht gegeven voor het zenderen van een wolf. Daarover heb ik enkele vragen aan jullie, nu ik van de provincie begrijp dat dit onder jullie verantwoording gaat gebeuren.

Wellicht kunnen we even bellen. Maar bij deze alvast mijn voornaamste vragen:

- Wanneer verwachten jullie te beginnen met deze opdracht?
- Is het mogelijk om mee te gaan tijdens een tocht waarbij jullie gaan trachten de wolf te zenderen?
- Gebeurt het zenderen na neerschieten met een verdovingspijl?
- Betreft dit een zender aan een halsband of in andere vorm?
- Het zenderen moet ook een afschrikwekkende werking hebben, om de wolf bij mens en dier (hond, schaap) vandaan te houden begrijp ik, klopt dat?
- Na het zenderen: Wie gaat in de gaten houden waar het dier loopt? Gebeurt dat continu achter bijvoorbeeld een beeldscherm of bijvoorbeeld steekproefsgewijs door uitlezen van info? Op welke termijn kan worden bepaald wat het leefgebied van de wolf is?
- Nemen jullie meer maatregelen rond deze wolf in de provincie?
- Wat gebeurt er als jullie bij de zoektocht op meer wolven stuiten, krijgen die dan ook direct een zender?

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Vredenburg 24 (1e etage)
3511 BB Utrecht

T 5.1.2.e

5.1.2.e [@ad.nl](mailto:5.1.2.e@ad.nl)

Op wo 12 jul 2023 om 12:04 schreef [redacted] <[redacted]> [@zoogdiervereniging.nl](mailto:[redacted]@zoogdiervereniging.nl):

Beste [redacted]

Ik heb onderstaand de vragen beantwoord.

Met vriendelijke groet

[redacted]

[redacted]

[redacted]

Zoogdiervereniging

Toernooiveld 1 | 6525 ED Nijmegen

Postbus 6531 | 6503 GA Nijmegen

Secretariaat: [redacted]

Mobiel: [redacted]

E-mail: [redacted] [@zoogdiervereniging.nl](mailto:[redacted]@zoogdiervereniging.nl)

Blijf op de hoogte van ons werk via:

[Onze website](#)

[Twitter](#)

[Facebook](#)

[LinkedIn](#)

Op wo 12 jul 2023 om 11:42 schreef [redacted] <[redacted]> [@persgroep.net](mailto:[redacted]@persgroep.net):

Dag mijnheer [redacted]

De provincie Utrecht rolt het 'wolvenplan' uit vanwege inmiddels dagelijks wolvensignaleringen in de provincie.

Verwacht wordt dat 1 of meer wolven zich definitief vestigen in de provincie. Is dat ook jullie inschatting? - wij hebben nog geen DNA resultaten van de monsters. We hopen hier later dit jaar meer duidelijkheid over te kunnen geven.

En verwachten jullie komende jaren verdere groei van de populatie en ook van confrontaties (probleemsituaties noemt de provincie ze na een incident tussen een hond en wolf op 29 juni jl.) tussen wolf en hond of mens?

- wij verwachten overal in Nederland een verdere groei van de populatie, we gaan zien waar en wanneer dit plaatsvindt. Bij een groeiende verspreiding en populatie ligt het voor de hand dat het vaker voorkomt dat mensen en wolven interactie hebben. De meeste interacties zijn positief, bijvoorbeeld live zichtwaarnemingen. Het is van belang om confrontaties in de gaten te blijven houden en daar passend op te handelen, conform Interprovinciaal Wolvenplan en adviezen in binnen- en buitenland (zie bijvoorbeeld <https://www.zoogdiervereniging.nl/probleemwolfofprobleemsituatie>

en <https://www.bfn.de/publikationen/bfn-schriften/bfn-schriften-577-how-deal-bold-wolves-recommendations-dbbw>).

Vorige maand waren ook enkele aanvallen op schapen bij Zeist overigens. Moeten we leren omgaan met de permanente aanwezigheid van de wolf (terugkeer eigenlijk) in Utrecht?

- we hebben nog geen DNA resultaten over de dader van de aanvallen op schapen bij Zeist. Waar precies wolven permanent aanwezig willen zijn, is iets wat we de komende jaren gaan achter komen.

Hartelijke groet,

5.1.2.e

AD Utrechts nieuwsblad

5.1.2.e

Nb. Ik mail even ivm niet in de gelegenheid zijn om te bellen momenteel

From: "5.1.2.e"
Sent: Thu, 20 Jul 2023 12:45:54 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@utrechtslandschap.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@utrechtslandschap.nl>" <5.1.2.e@utrechtslandschap.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@Heuvelrug.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl> <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@fbmn.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@utrechtslandschap.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@utrechtslandschap.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@utrechtslandschap.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Subject: status zenderen wolf

5.1.2.e vroeg om de status zenderen wolf te delen, die is als volgt:

Afgelopen maandag hebben wij ingestemd met het door de Zoogdiervereniging opgestelde plan van aanpak zenderen. De bijbehorende werkzaamheden zijn gestart en er zal geprobeerd worden de wolf te zenderen. Rond 29 juli (één maand na optreden) wordt bepaald of de probleemsituatie zich nog voordoet op basis van meldingen. Als het zenderen gelukt is delen we dat met jullie en ook als de poging tot zenderen stopt.

Verder liet 5.1.2.e weten dat er een appgroep is met de terreinbeheerders, daarin wordt gemeld wanneer het veld wordt ingegaan.

Groet,

5.1.2.e

From: "5.1.2.e"
Sent: Fri, 4 Aug 2023 10:16:15 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@utrechtslandschap.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@Heuvelrug.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@utrechtslandschap.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@fbmn.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@utrechtslandschap.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@utrechtslandschap.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@utrechtslandschap.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@heuvelrug.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Subject: vervolg stand van zaken zenderen wolf

Goedemorgen, hier een update stand van zaken zenderen wolf.

Omdat de wolf enige tijd niet in de regio van de honden losloopgebieden bij Zeist/Austerlitz is geweest maar nu weer terug is in die regio (volgens de het laatst door ons ontvangen informatie) is er de kans dat zich weer een probleemsituatie voordoet. In het meer zuidelijke deel van de UH waar de wolf verkeerde kon deze 'niet bewijzen' nu niet meer ongewenst te reageren op loslopende honden. Nu de wolf weer in hondenlosloop gebied is kan de wolf bewijzen of hij 'kan slagen voor de test'. Om die reden hebben we met de Zoogdiervereniging afgesproken:

- Nog één maand langer proberen de wolf te zenderen (t/m 29 augustus)
- Vervolgens nog één maand de livecamera's actief houden
- 30 augustus bespreken provincie en Zoogdiervereniging de stand van zaken en hoe verder

Verder dank voor de reacties die we al binnen hebben gekregen op de kernboodschap. We wachten nog eventueel andere reacties af en gaan dan aan de slag met de verwerking hiervan en met de beantwoording van de vragen die zijn gekomen nav de kernboodschap.

Prettig weekend, groet 5.1.2.e

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>
Sent: Thu, 31 Aug 2023 13:16:01 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@studiowolverine.com>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@fbmn.nl>
Subject: Verdoven/zenderen wolf voorstel voor vervolg

Hoi 5.1.2.e en 5.1.2.e

Ik heb naar aanleiding van ons gesprek alles op een rijtje gezet. ik zou toch ook inzetten op het niet voorbij laten gaan van een gunstige gelegenheid voor verdoven, en de samenwerking met NH opzoeken. Wil je nog even bellen?

Er is een voorkeur bij de provincie om af te schalen. Maandag bespreken met gedeputeerde, woensdag is commissievergadering van provinciale staten hierover.

Even de basisvragen van het project langslopen.

1) is er nog steeds sprake van ongewenst gedrag?

-> Ja, er blijven incidenten zich voordoen, nu ook in Noord-Holland. Hierbij het lijstje.

10 mei wolf kijkt langdurig naar persoon met hond minder dan 30m.

8 juni Kozakkenput. Hond en wolf langdurig direct naast elkaar. Wolf schrikt van fietser en verdwijnt.

13 juni tussen Driebergen en Maarn, hond en wolf snuffelen enige tijd aan elkaar.

23 juni Austerlitz wolf langdurig binnen 30m van aangelijnde honden

29 juni probleemsituatie hond Brrram en wolf halen corrigerend uit naar elkaar

28 jul twee maal binnen enkele meters van een jager op een hoogzit, die naar reeën fiepte,

17 aug op 7m van een wandelaar nabij een hondenkennel Amerongen,

28 aug naast een fotograaf bij bankje Westerheide Laren, Noord-Holland

29 aug recht op 5.1.2.e en 5.1.2.e afgegaloppeerd, afgewend na zaklamp schijnen, Noord-Holland.

Er is bij al deze voorvallen geen sprake geweest van agressief gedrag van de wolf.

Er is een tweede wolf verschenen. Die is wat forser, heeft andere individuele kenmerken en is in de nacht van 25-26 aug op de Treekerwissel vastgesteld. Bijna tegelijkertijd was onze wolf bij Westerheide, Laren NH.

2) is dit ongewenst gedrag potentieel problematisch?

-> Ja, er is nog steeds risico op escalatie.

3) is de informatiebasis compleet?

-> Nee, we kennen het patroon van deze wolf nog steeds onvoldoende, maar we krijgen nu uit de livecamera's zicht op patronen, dit zijn open heideterreinen direct nabij twee ecoducten en een omheind heideterrein in Noord-Holland. Het is lastig om de wolf binnen 30m voor de loop te krijgen. Vanuit het project gezien komt het 'goede deel' van het seizoen er nu aan. Het gedane werk heeft opgeleverd dat we eerder dan DNA resultaten vermoeden van tweede wolf hadden. Er zijn mogelijkheden om ze individueel in het veld te herkennen en daar naar te handelen.

-->De wolf loopt ook in Noord-Holland, en daar hebben we geen zicht op met live-camera's.

4) welke maatregelen zijn passend bij het gedrag en risico?

-> de wolf blijft mensen met honden benaderen. Op enige manier deze wolf raken met een projectiel tijdens het geïnteresseerd zijn in een hond blijft de belangrijkste maatregel. Idealiter is dit met een verdovingspijl zodat de maatregelen opgevolgd kan worden via GPS-data

5) wat is de verwachting voor de komende tijd

Het meest intensieve deel van het project is afgerond: de voorbereiding en het plaatsen van de camera's. De vruchten kunnen worden geplukt als zich een gunstige gelegenheid voordoet, die gaat blijken uit de live-camera's en patronen die daarin te zien gaan zijn. Het goede seizoen komt eraan wat de kansen vergroot om de wolf te slim af te zijn: het blad gaat van de bomen waardoor beter zicht ontstaat, het wordt koud, dus de wolf moet meer bewegen om aan voldoende voedsel te komen en om zijn territorium te verdedigen omdat het paarseizoen eraan komt, hij komt daardoor vaker langs de camera's. Als je daarin de patronen herkent kan zich de gunstige situatie voordoen dat je de wolf op de juiste plek op het juiste moment kan opwachten.

Er moet rekening mee worden gehouden dat er nu twee wolven lopen, en dat de juiste wordt verdoofd. Individuele herkenning is van belang.

6) Voorstel

De provincie wil graag afschalen. Er zal hoe dan ook sprake zijn van minder kosten, omdat het intensieve deel van het project is geweest. Het is nu wachten op het goede moment, de vraag is of hierbij alleen wordt gehandeld direct na een probleemsituatie, of dat er wordt verdoofd op het moment dat een gunstige gelegenheid zich aandient.

Daarom een voorstel met twee keuze opties.

-live camera's blijven hangen (geen kosten)

-beelden van de livecamera's blijven bijhouden (6u per week * 55 euro = 330 euro per week)

-onderhoud aan camera's bij storing (updates software, spin voor de lens, boom om), hopelijk kost dat geen tijd, maar het is electronica (0-10u per maand, nacalculatie)

-zendersupport en projectleiding (1 uur per 2 wk en 4u per 2 weken).

en a)

-verdoven/zenderen als een gunstige gelegenheid zich voordoet óf

-verdoven/zenderen alleen max 3 dagen na probleemsituatie (wolf binnen 30m van hond/mens) (uren op nacalculatie)

b) De wolf verblijft nu ook in Noord-Holland, waar hij twee probleemsituaties heeft veroorzaakt. Als prv Noord-Holland de probleemsituaties onwenselijk vindt, kan het een gezamenlijk project worden en kunnen kosten worden gedeeld. Wij gaan dit iig melden bij Provincie Noord-Holland.

Wij zouden gezien het blijvende ongewenste gedrag richting honden adviseren om het afgeschaalde project door te zetten, en de gunstige gelegenheid niet voorbij te laten gaan en de samenwerking met Noord-Holland op te zoeken.

Bel gerust

groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Zoogdiervereniging/Dutch Mammal Society

5.1.2.e

5.1.2.e

Mobiel: 5.1.2.e | Secretariaat: +31 247 410 500

Website: www.zoogdiervereniging.nl | Twitter: @zoogdierverenig

5.1.2.e

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd op: <https://www.zoogdiervereniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>
en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierverenig/status/1608800391063572491>

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>
Sent: Thu, 7 5.1.2.e 2023 08:51:37 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@noord-holland.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@noord-holland.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Subject: Re: NH wolf
Attachments: Plan van aanpak zenderen wolf Utrechtse Heuvelrug 20230717.pdf, WOD Studieplan_wolf_ZV-2023-LZZ-06 def vs 230710 (1).pdf, Gld, Dr, Fl, Fr, Gr, N-H, Ut, Zl - 1 juni 2028 - Besluit - met opmerking (2).pdf, Mail instemming Plan van aanpak zenderen wolf en Wnb bepalingen.pdf

Hoi 5.1.2.e
Hierbij het pva zoals we dat naar Utrecht hebben gestuurd, laat graag weten aan Utrecht en mij wat jullie willen.

Ter info, onze lijst van vergunningen:
Wet op de Dierproeven WOD studieplan (meegestuurd) en akkoord
Wnb ontheffing Zoogdiervereniging (meegestuurd)
Wnb: Mail prv Utrecht over enkele artikelen Wnb (meegestuurd)
Wnb machtiging voor hanteren wolf uitgegeven door Zoogdiervereniging
Loopvergunningen terreinbeheerders
Draagverlof van politie voor verdoovingsgeweer

groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Zoogdiervereniging/Dutch Mammal Society

5.1.2.e

5.1.2.e

Mobiel: 5.1.2.e | Secretariaat: +31 247 410 500
Website: www.zoogdiervereniging.nl | Twitter: @zoogdierverenig

5.1.2.e

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd op: <https://www.zoogdiervereniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>
en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierverenig/status/1608800391063572491>

Op vr 1 sep 2023 om 17:59 schreef [redacted] <[redacted]> [@noord-holland.nl](mailto:[redacted]@noord-holland.nl):

Hoi [redacted]

Als je me jullie plan van aanpak stuurt dan zal ik de od om advies vragen. En vervolgens kunnen we jullie een reactie geven.

Hopelijk lukt t om het zsm in Utrecht voor elkaar te krijgen. Zodat wij niet voor vertraging zorgen.

Wat betreft onze standpunten, hebben wij tot nu toe altijd aangegeven de landelijke lijn te volgen. Dus als jullie plan conform het afgesproken protocol is lijkt t mij dat we daar mee instemmen. Maar goed, ik wacht ook het advies vd od nog af op deze vraag.

Met groeten,

[redacted]

[redacted]

[redacted]

T [redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[@noord-holland.nl](mailto:[redacted]@noord-holland.nl)

www.noord-holland.nl

[Linkedin](#)

From: [redacted] <[redacted]> [@zoogdiervereniging.nl](mailto:[redacted]@zoogdiervereniging.nl)

Sent: Friday, September 1, 2023 5:21:19 PM

To: [redacted] <[redacted]> [@Noord-Holland.nl](mailto:[redacted]@Noord-Holland.nl)

Cc: [redacted] <[redacted]> [@noord-holland.nl](mailto:[redacted]@noord-holland.nl)

Subject: Re: NH wolf

Nou, dat is toevallig, ik heb je net gemaïld en zie je mailtje nu pas. .

Goed dat er noodsets beschikbaar zijn.

Er loopt inderdaad een zenderonderzoek. Het zou voor het zenderonderzoek inderdaad handig zijn als er toestemming is om de wolf ook op NH grondgebied te verdoven en te zenderen. Andersom zou ik graag willen weten of jullie willen verdoven en zenderen.

Wat er nodig is, zou niet heel ingewikkeld hoeven zijn, volgens mij gaat het om:

-afstemmen met prv Utrecht

-jullie informeren/plan van aanpak naar jou sturen (de versie waar prv Utrecht ons opdracht voor heeft gegeven)

-opdracht en financiering afstemmen met Utrecht, en instemmen met plan van aanpak zoals van Utrecht.

-onthefing is al beschikbaar van NH, maar jullie jurist moet iets zeggen over één artikel van de Wnb (voorbeeld van prv Utrecht beschikbaar)

-loopvergunning van Goois Natuurreservaat

Ik denk dat dat het is.

groet

[redacted]

[redacted]

Zoogdiervereniging/Dutch Mammal Society

Toernooiveld 1 | 6525 ED Nijmegen

Mobiel: [redacted] | Secretariaat: +31 247 410 500

Website: www.zoogdiervereniging.nl | Twitter: @zoogdierverenig

[redacted]

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd op: <https://www.zoogdiervereniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>
en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierverenig/status/1608800391063572491>

Op vr 1 sep 2023 om 16:20 schreef 5.1.2.e <5.1.2.e> [@noord-holland.nl](https://twitter.com/noord-holland.nl):

Hoi 5.1.2.e

Hoe gaat het met je?

Ik heb een vraag over de wolf die nu ongeveer een week wordt waargenomen in NH.

Ik heb begrepen dat er wordt bekeken of dit dier gezenderd kan gaan worden.

Laat je me weten als je daartoe ook uit NH iets nodig hebt? Dan kunnen wij zo nodig ook onze OD inschakelen.

Verder zijn er nu ook in NH, net als in Utrecht, noodsets beschikbaar via Duke faunabeheer. In ons geval liggen er twee klaar.

Met groeten,

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

T 5.1.2.e

5.1.2.e

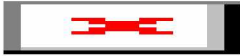
5.1.2.e

5.1.2.e

[@noord-holland.nl](https://twitter.com/noord-holland.nl)

www.noord-holland.nl

[Linkedin](#)

Aan dit bericht en eventuele bijlagen kunnen geen rechten worden ontleend. Het Provinciaal Bestuur van Noord-Holland.

5.1.1.c - Zoogdiervereniging <5.1.2.e> @zoogdiervereniging.nl>

---

instemming Plan van aanpak zenderen wolf

6 berichten

5.1.2.e <5.1.2.e> @provincie-utrecht.nl 17 juli 2023 om 11:30
Aan: "5.1.2.e @zoogdiervereniging.nl" <5.1.2.e @zoogdiervereniging.nl>
Cc: "5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e" <5.1.2.e @provincie-utrecht.nl>

Beste 5.1.2.e

Hierbij bevestigen wij onze instemming met het "Plan van aanpak verdoven en zenderen wolf Utrechtse Heuvelrug" (5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e Zoogdiervereniging, 2023.005).

Handelingen in dit plan van aanpak zullen onder andere worden uitgevoerd onder de bestaande ontheffing Wet natuurbescherming met kenmerk 2022-003171. Deze werd op 1 juni 2023 verleend door de provincie Gelderland. Hiermee heeft de provincie Utrecht op 1 juni 2023 ingestemd door middel van het besluit met kenmerk Z2023-00000985.

Tevens bevestigen wij hierbij dat bovengenoemd plan van aanpak is opgesteld op ons verzoek. Dit naar aanleiding van een deskundigenadvies van de Zoogdiervereniging. De minimale meldtermijn die in voorschrift 13 van de Wnb ontheffing met kenmerk 2022-003171 is bepaald op 3 weken achten wij dan ook niet van toepassing. De in het plan van aanpak genoemde partijen kunnen op basis van deze instemming hiermee direct aan de slag.

Verder is in voorschrift 35 van de Wnb ontheffing met kenmerk 2022-003171 bepaald dat de inzet van een verdovingsgeweer dient te worden uitgevoerd door een gediplomeerd dierenarts met een vergunning voor de daarbij ingezette middelen. Er kan van het bepaalde in dit artikel worden afgeweken, op de wijze zoals dit is uitgewerkt in genoemd plan van aanpak, onder voorwaarde dat hiervoor aantoonbaar goedkeuring is verleend op het door de Zoogdiervereniging ingediende Studieplan WOD. De in het plan van aanpak betrokken faunabeheerder zal op basis van de ontheffing van de provincie Gelderland met kenmerk 2022-003171, het besluit van de provincie Utrecht met kenmerk Z2023-00000985 en het goedgekeurde studieplan WOD zélf een draagverlof WM14 moeten aanvragen bij de regionale politie.

Wij stemmen ermee in dat de Zoogdiervereniging een kopie van het plan van aanpak verzendt aan het wolvermeldpunt van Bij12.

Succes met de werkzaamheden en vriendelijke groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e> @zoogdiervereniging.nl>

Verzonden: maandag 17 juli 2023 09:55

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e> @provincie-utrecht.nl>; 5.1.2.e
<5.1.2.e> @provincie-utrecht.nl>

Onderwerp: Plan van aanpak zenderen wolf

Beste 5.1.2.e en 5.1.2.e

Hierbij ontvangen jullie ons plan van aanpak inclusief bijlagen (WoD studieplan en Wnb ontheffing).

Ik zie jullie instemming graag tegemoet.

hartelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Zoogdierverseniging/Dutch Mammal Society

Toernooiveld 1 | 6525 ED Nijmegen

Mobiel: 5.1.2.e | Secretariaat: +31 247 410 500

Website: www.zoogdierverseniging.nl | Twitter: @zoogdierversenig

5.1.2.e

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd op: <https://www.zoogdierverseniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>

en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierversenig/status/1608800391063572491>

De informatie in dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerde. Is dit bericht niet voor u bedoeld? Dan vragen wij u om de inhoud niet te gebruiken, maar ons te informeren door het bericht te beantwoorden en daarna te verwijderen. Alvast hartelijk bedankt voor uw hulp.

---

3 bijlagen

- **Plan van aanpak zenderen wolf Utrechtse Heuvelrug.pdf**
1710K
- **WOD Studieplan_wolf_ZV-2023-LZZ-06 def vs 230710.pdf**
1068K
- **Gld, Dr, Fl, Fr, Gr, N-H, Ut, Zl - 1 juni 2028 - Besluit - met opmerking.pdf**
309K

5.1.2.e - Zoogdiervereniging <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>
Aan: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Cc: 5.1.2.e "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>

17 juli 2023 om 11:44

Hallo 5.1.2.e

heel hartelijk bedankt voor deze snelle instemming! We houden jullie op de hoogte zoals afgesproken.

hartelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Zoogdiervereniging/Dutch Mammal Society

Toernooiveld 1 | 6525 ED Nijmegen

Mobiel: 5.1.2.e | Secretariaat: +31 247 410 500

Website: www.zoogdiervereniging.nl | Twitter: @zoogdierverenig

5.1.2.e

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd op: <https://www.zoogdiervereniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierverenig/status/1608800391063572491>

Op ma 17 jul 2023 om 11:30 schreef 5.1.2.e <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>:

[Tekst uit oorspronkelijke bericht is verborgen]

5.1.2.e - Zoogdiervereniging <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@bij12.nl>

17 juli 2023 om 11:45

opdracht voor het zenderonderzoek wolf in Utrecht
groet

5.1.2.e

[Tekst uit oorspronkelijke bericht is verborgen]

3 bijlagen

 Plan van aanpak zenderen wolf Utrechtse Heuvelrug.pdf
1710K

 WOD Studieplan_wolf_ZV-2023-LZZ-06 def vs 230710.pdf
1068K

 Gld, Dr, Fl, Fr, Gr, N-H, Ut, Zl - 1 juni 2028 - Besluit - met opmerking.pdf
309K

5.1.2.e - Zoogdierverseniging <5.1.2.e@zoogdierverseniging.nl> 17 juli 2023 om 11:50
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@fbmn.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e@zoogdierverseniging.nl>, 5.1.2.e
<5.1.2.e@zoogdierverseniging.nl>

we hebben opdracht!

5.1.2.e ik kom nog even bij jou terug over wat er precies in welke vergunning staat.

groet

5.1.2.e

5.1.2.e

Zoogdierverseniging/Dutch Mammal Society

Toernooiveld 1 | 6525 ED Nijmegen

Mobiel: 5.1.2.e Secretariaat: +31 247 410 500

Website: www.zoogdierverseniging.nl | Twitter: @zoogdierversenig

5.1.2.e

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd op: <https://www.zoogdierverseniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>

en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierversenig/status/1608800391063572491>

----- Forwarded message -----

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>

Date: ma 17 jul 2023 om 11:30

Subject: instemming Plan van aanpak zenderen wolf

To: 5.1.2.e @zoogdierverseniging.nl <5.1.2.e@zoogdierverseniging.nl>

Cc: 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>

[Tekst uit oorspronkelijke bericht is verborgen]

---

3 bijlagen

 Plan van aanpak zenderen wolf Utrechtse Heuvelrug.pdf
1710K

 WOD Studieplan_wolf_ZV-2023-LZZ-06 def vs 230710.pdf
1068K

 Gld, Dr, Fl, Fr, Gr, N-H, Ut, Zl - 1 juni 2028 - Besluit - met opmerking.pdf
309K

Faunabeheer Midden Nederland <5.1.2.e@fbmn.nl>

17 juli 2023 om 12:56

Aan: 5.1.2.e - Zoogdierverseniging <5.1.2.e@zoogdierverseniging.nl>

Hoi 5.1.2.e

Dat is mooi nieuws, ik zie je belletje tegemoet.

Met vriendelijke groet, Kind regards, Mit freundlichen Grüßen,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@zoogdierverseniging.nl>

Verzonden: maandag 17 juli 2023 11:50

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@fbmn.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@zoogdierverseniging.nl>; 5.1.2.e

<5.1.2.e@zoogdierverseniging.nl>

Onderwerp: Fwd: instemming Plan van aanpak zenderen wolf

we hebben opdracht!

5.1.2.e ik kom nog even bij jou terug over wat er precies in welke vergunning staat.

groet

5.1.2.e

5.1.2.e

Zoogdierverseniging / Dutch Mammal Society

Toernooiveld 1 | 6525 ED Nijmegen

Mobiel: 5.1.2.e Secretariaat: +31 247 410 500

Website: www.zoogdiervereniging.nl | Twitter: [@zoogdierverenig](https://twitter.com/zoogdierverenig)

5.1.2.e

[Redacted]

[Tekst uit oorspronkelijke bericht is verborgen]

[Tekst uit oorspronkelijke bericht is verborgen]

[Tekst uit oorspronkelijke bericht is verborgen]

[Tekst uit oorspronkelijke bericht is verborgen]

[Tekst uit oorspronkelijke bericht is verborgen]

[Redacted]

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd op: <https://www.zoogdiervereniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>

en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierverenig/status/1608800391063572491>

[Tekst uit oorspronkelijke bericht is verborgen]

5.1.2.e **Zoogdiervereniging** <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@fbmn.nl>

18 juli 2023 om 11:59

Hallo 5.1.2.e

Hierbij ontvang je de instemming van de provincie met het plan van aanpak en onderliggende vergunningen om te delen met de politie vanwege het draagverlof.

groet

5.1.2.e

projectleider

Zoogdierverseniging/Dutch Mammal Society

Toernooiveld 1 | 6525 ED Nijmegen

Mobiel: 5.1.2.e, Secretariaat: +31 247 410 500

Website: www.zoogdierverseniging.nl | Twitter: @zoogdierversenig

5.1.2.e

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd op: <https://www.zoogdierverseniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierversenig/status/1608800391063572491>

----- Forwarded message -----

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e> @provincie-utrecht.nl>

Date: ma 17 jul 2023 om 11:30

Subject: instemming Plan van aanpak zenderen wolf

To: 5.1.2.e @zoogdierverseniging.nl <5.1.2.e> @zoogdierverseniging.nl>

Cc: 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e <5.1.2.e> @provincie-utrecht.nl>

[Tekst uit oorspronkelijke bericht is verborgen]

3 bijlagen **Plan van aanpak zenderen wolf Utrechtse Heuvelrug.pdf**
1710K **WOD Studieplan_wolf_ZV-2023-LZZ-06 def vs 230710.pdf**
1068K **Gld, Dr, Fl, Fr, Gr, N-H, Ut, Zl - 1 juni 2028 - Besluit - met opmerking.pdf**
309K

From: "5.1.2.e"
Sent: Tue, 12 Sep 2023 08:18:46 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; "5.1.2.e"
<5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@bij12.nl>
Subject: FW: M.b.t. opdracht monitoren en zenderen wolf

TKG

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>
Verzonden: dinsdag 12 september 2023 07:08
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Onderwerp: Re: M.b.t. opdracht monitoren en zenderen wolf

Dank je wel 5.1.2.e dat gaan we doen!
Groet, 5.1.2.e

Op ma 11 sep. 2023 15:29 schreef 5.1.2.e <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>:

Hallo 5.1.2.e

Vanochtend is er in het PO met onze Gedeputeerde gesproken over het monitoren en zenderen van de wolf en besloten om de opdracht die de Zoogdiervereniging daarvoor heeft voor de komende 2 maanden (evaluatie rond 10 november) te continueren maar deze m.b.t. de strategie van het zenderen aan te passen. De opdracht wordt dan als volgt:

- Het intensief monitoren met livecamera's wordt gecontinueerd:
  - live camera's blijven hangen (geen kosten)
  - beelden van de livecamera's blijven bijhouden (6u per week * 55 euro = 330 euro per week)
  - onderhoud aan camera's bij storing (updates software, spin voor de lens, boom om), hopelijk kost dat geen tijd, maar het is elektronica (0-10u per maand, nacalculatie)
  - zendersupport en projectleiding (1 uur per 2 week en 4u per 2 weken).

NB. Alleen camerabeelden waarop wilde dieren staan worden bewaard.

- verdoven/zenderen alleen max 3 dagen na probleemsituatie (wolf binnen 30m van hond/mens) of na een aanval op vee (uren op nacalculatie)

Het bijhouden van gemaakte uren en declareren kan worden vervolgd op de afgesproken manier.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e
Team Natuur en Landbouw
5.1.2.e

Provincie Utrecht | Archimedeslaan 6 | Postbus 80300 | 3508 TH Utrecht
Telefoon: 5.1.2.e
www.provincie-utrecht.nl

5.1.2.e

De informatie in dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerde. Is dit bericht niet voor u bedoeld? Dan vragen wij u om de inhoud niet te gebruiken, maar ons te informeren door het bericht te beantwoorden en daarna te verwijderen. Alvast hartelijk bedankt voor uw hulp.

From: "5.1.2.e"
Sent: Thu, 14 5.1.2.e 2023 13:48:27 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@bij12.nl>
Subject: Afbeelding wolf op cameraval

Hoi 5.1.2.e

Zou je het beeld rechtstreeks naar 5.1.2.e willen sturen?

Groeten 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>

Verzonden: dinsdag 12 september 2023 15:19

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>

Onderwerp: Re: M.b.t. opdracht monitoren en zenderen wolf

Ja, wij zorgen voor voldoende beeld uit een aantal territoria, maar niet noodzakelijkerwijs uit UH.

groet

5.1.2.e

5.1.2.e

Zoogdiervereniging/Dutch Mammal Society

Toernooiveld 1 | 6525 ED Nijmegen

Mobiel: 5.1.2.e | Secretariaat: +31 247 410 500

Website: www.zoogdiervereniging.nl | Twitter: @zoogdierverenig

5.1.2.e

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd

op: <https://www.zoogdiervereniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>

en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierverenig/status/1608800391063572491>

Op di 12 sep 2023 om 09:20 schreef [redacted] <[redacted]> [@provincie-utrecht.nl](mailto:[redacted]@provincie-utrecht.nl):

Hoi [redacted]

Voor de voortgangsrapportage van BIJ12 is ons gevraagd een korte tekst over het zenderen in Utrecht aan te leveren. Hebben jullie misschien een afbeelding van de wolf op een camera om erbij te plaatsen?

Groeten [redacted]

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Team Natuur en Landbouw

[redacted]

Provincie Utrecht | Archimedeslaan 6 | Postbus 80300 | 3508 TH Utrecht

Telefoon: [redacted]

www.provincie-utrecht.nl

[redacted]

De informatie in dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerde. Is dit bericht niet voor u bedoeld? Dan vragen wij u om de inhoud niet te gebruiken, maar ons te informeren door het bericht te beantwoorden en daarna te verwijderen. Alvast hartelijk bedankt voor uw hulp.

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>
Sent: Tue, 17 Oct 2023 14:58:01 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoogdiervereniging.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Subject: Re: Vertrouwelijk, antwoorden op vragen van RTV mbt: Zenderen wolf - akkoord zo?
Attachments: image001.png, image001.png

Ha 5.1.2.e

Lijkt mij prima!

Bijzonder dat dit opeens weer nieuws zonder nieuwswaarde is.

Groetjes

Op di 17 okt. 2023 14:55 schreef 5.1.2.e <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>:

Hoi 5.1.2.e (en 5.1.2.e),
Akkoord zo?

Gr 5.1.2.e en 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 17 oktober 2023 13:49
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Onderwerp: FW: Zenderen wolf

Hoi 5.1.2.e zie onderstaande, heel kort mijn antwoorden: heb jij aanvullingen / verbeteringen?

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@rtvutrecht.nl>
Verzonden: dinsdag 17 oktober 2023 12:56
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Onderwerp: Zenderen wolf

Hallo 5.1.2.e en 5.1.2.e

Bij deze mijn vragen over het zenderen van de wolf op de mail.

-Het zenderen van de wolf is niet gelukt, las ik in het AD. Hoe lang hebben jullie dit geprobeerd? En waarom hebben jullie nu besloten om de pogingen te staken?

Vanaf 17 juli t/m heden. Vanaf 1 september zijn de pogingen afgeschaald. Dit in overleg met de wolvendeskundigen. Dat betekent dat niet meer continu, maar enkel na melding van de wolf op minder dan 30 meter van mens en/of hond of een vee-aanval, drie dagen achter elkaar, gepoogd wordt dicht bij de wolf te komen en deze te verdoven en te zenderen.

-Wat maakt dat het niet is gelukt?

Het is moeilijk om het dier op te sporen in een bos met dicht bladerdek. De wolf is niet dichtbij genoeg gekomen om te verdoven. Vooraf was bekend dat het heel moeilijk is om een wolf te verdoven en zenderen.

-Wat vinden jullie ervan dat het niet is gelukt?

Hierdoor is het minder goed mogelijk de wolf en zijn gedrag en route te volgen.

-Bij acute situaties gaan jullie het wel opnieuw proberen, las ik. Klopt dat en aan wat voor situaties moet ik denken?

Zie antwoord hierboven (tweede vraag).

-Waarom wilden jullie de wolf zenderen?

Om het gedrag en routes beter te kunnen monitoren.

-Heeft het zenderen van de wolf ook nadelen? Ik las dat dat ervoor zorgt dat de wolf zich minder laat zien bij mensen.

Met het verdoven en zenderen is er altijd een heel klein risico dat het dier hier hinder van ondervindt.

Ik hoor het graag, vast bedankt!

Hartelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

T: 5.1.2.e

M: 5.1.2.e

RTV Utrecht is de omroep voor de provincie en stad Utrecht. Deze e-mail is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n). Indien deze e-mail niet voor u bestemd is horen wij dat graag. RTV UTRECHT Postbus 1012 3500 BA Utrecht tel 030 8 500 600 www.rtvutrecht.nl

De informatie in dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerde. Is dit bericht niet voor u bedoeld? Dan vragen wij u om de inhoud niet te gebruiken, maar ons te informeren door het bericht te beantwoorden en daarna te verwijderen. Alvast hartelijk bedankt voor uw hulp.

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@bij12.nl>
Sent: Tue, 5 Dec 2023 11:33:36 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Subject: RE: offerteverzoek zenderen wolf provincie Utrecht
Attachments: Plan van aanpak zenderen wolf Utrechtse Heuvelrug.pdf, Bijlage Offerte zenderen wolf Utrecht_BIJ12_v05.12.2023.xlsx

Geachte 5.1.2.e beste 5.1.2.e

Hierbij vindt u onze offerte in de vorm van een kostenoverzicht die horen bij het zenderonderzoek naar de wolf in de provincie Utrecht. De Zoogdiervereniging is in deze de uitvoerende organisatie van het zenderonderzoek. De totale kosten komen uit op 5.1.1.c excl. btw..

Conform het Monitoringsplan en het IP Wolvenplan (IPO, 20219) is BIJ12, namens de provincies, opdrachtgever van de Zoogdiervereniging in het kader van het uitvoeren van de opdracht 'Wolvenmeldpunt & actieve monitoring'. Gezien de administratieve afspraken die in het kader van die opdracht lopen tussen BIJ12, provincie Utrecht en de Zoogdiervereniging is er tussen de drie partijen overeengekomen dat ook de kosten voor het zenderonderzoek via BIJ12 kunnen lopen. BIJ12 heeft verder geen actieve rol gespeeld bij de inhoud, sturing of coördinatie van het zenderonderzoek.

Het zenderonderzoek vond plaats in de periode juni tot en met eind november 2023 zoals afgelopen zomer overeengekomen tussen de provincie Utrecht en de Zoogdiervereniging. De werkzaamheden die binnen deze opdracht zijn uitgevoerd inclusief overige kaders staan beschreven in het opgeleverde Plan van Aanpak 5.1.2.e, juli 2023) en het kostenoverzicht. In de bijlage zijn de kosten voor de activiteiten opgenomen.

Wij hopen dat u hierbij voldoende informatie heeft om over te kunnen gaan tot opdrachtverlening.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e
5.1.2.e
5.1.2.e

M: 5.1.2.e | E 5.1.2.e @bij12.nl
5.1.2.e | T: +31(0)85 486 22 22 | www.bij12.nl

Volg ons op [Twitter](#) en [LinkedIn](#).

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Verzonden: vrijdag 10 november 2023 12:29
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@bij12.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@provincie-utrecht.nl>
Onderwerp: offerteverzoek zenderen wolf provincie Utrecht

Geachte 5.1.2.e beste 5.1.2.e

Hierbij verzoek ik je om offerte voor het zenderen van de wolf provincie Utrecht. Één en ander conform de afspraken binnen het IPO wolvenplan en passend binnen het raamcontract dat BIJ12 (in opdracht van IPO) met de Zoogdiervereniging heeft voor dit onderwerp. Het besluit om over te gaan tot zenderen van de wolf doen wij op basis van advies door deskundigen. Dit advies is op ons verzoek opgesteld in verband met een probleemsituatie wolf in onze provincie. In de offerte zien wij graag een overzicht terug van de acties die gepaard gaan met zenderen en de bijbehorende kosten.

Wij zien de offerte graag tegemoet.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

De informatie in dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerde. Is dit bericht niet voor u bedoeld? Dan vragen wij u om de inhoud niet te gebruiken, maar ons te informeren door het bericht te beantwoorden en daarna te verwijderen. Alvast hartelijk bedankt voor uw hulp.

Kostenoverzicht horende bij de BIJ12-offerte voor het zenderonderzoek uitgevoerd door de Zoogdiervereniging. Het zenderonderzoek vond plaats in de periode juni tot en met eind november 2023 zoals overeengekomen tussen de opdrachtgever (provincie Utrecht) en de opdrachtnemer (Zoogdiervereniging). De werkzaamheden die binnen deze opdracht zijn uitgevoerd inclusief overige kaders staan beschreven in het opgeleverde Plan van Aanpak (Zoogdiervereniging, juli 2023).

BIJ12 is in het kader van het uitvoeren van het Wolvenmeldpunt & actieve monitoring opdrachtgever van de Zoogdiervereniging die hierin als opdrachtnemer fungeert. Gezien de administratieve afspraken die in het kader van voorgenoemde opdracht lopen tussen BIJ12, provincie Utrecht en de Zoogdiervereniging is er tussen de drie partijen overeengekomen dat ook de kosten voor het zenderonderzoek via BIJ12 kunnen lopen.

Opdracht Utrecht - ZV: Zenderonderzoek 2023		
Periode	Wat?	Totaal kosten
Jan/mei 2023	N.v.t.	
juni/november 2023	Zie tabblad 'Kostenbijlage zenderen 30 nov' voor toelichting op deze kosten	5.1.1.c
Totaal (excl. btw)		

Excl btw:

Incl btw:

